

Fiscaliteit en de onderkant van de arbeidsmarkt: een integratie van het toeslagenstelsel in de inkomstenbelasting

Erasmus Universiteit, Erasmus School of Economics.

Bachelor scriptie Fiscale economie

Thijs van Kampen 585425TK

Begeleider: Ruby Doeleman

Tweede beoordelaar: Prof. Dr. Peter Kavelaars

Datum definitieve versie: 31-08-2024

Het geschrevene in deze scriptie is de opvatting van de auteur en niet noodzakelijk die van de begeleider, tweede beoordelaar, Erasmus School of Economics of Erasmus Universiteit Rotterdam.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Lijst van gebruikte afkortingen.....	3
Hoofdstuk 1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Probleemstelling en opzet.....	5
Hoofdstuk 2. Theoretisch kader.....	10
2.1 Inleiding.....	10
2.2 De onderkant van de arbeidsmarkt.....	10
2.2 Het toeslagenstelsel.....	11
2.3 De inkomstenbelasting en andere relevante regelingen.....	14
2.4 Uitwerking huishoudens.....	16
2.5 Deelconclusie.....	18
Hoofdstuk 3. Een integraal stelsel.....	19
3.1 Inleiding.....	19
3.2 Een integraal stelsel als voorgesteld in de eindrapportage toeslagen.....	19
3.3 Deelconclusie.....	23
Hoofdstuk 4. Resultaten.....	24
4.1 Inleiding.....	24
4.2 Inkomenseffect.....	24
4.3 Marginale druk.....	26
4.4 Liquiditeit.....	28
4.5 Arbeidsparticipatie.....	30
4.6 Deelconclusie.....	32
Hoofdstuk 5. Conclusie en aanbevelingen.....	33
5.1 Conclusie.....	33
5.2 Aanbevelingen.....	34
6. Literatuur.....	37
7. Appendix.....	40

Lijst van gebruikte afkortingen

AKw	Algemene Kinderbijslagwet
ALO-kop	Alleenstaande ouderkop
Awir	Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen
CBS	Centraal Bureau voor Statistiek
CPB	Centraal Plan Bureau
Eindrapportage toeslagen	Eindrapportage alternatieven voor het toeslagenstelsel
HT	Wet op de huurtoeslag
IAB	Inkomensafhankelijke bijdrage zorgverzekeringswet
IACK	Inkomensafhankelijke combinatiekorting
Wet IB 2001	Wet Inkomstenbelasting 2001
IBO toeslagen	Interdepartementaal beleidsonderzoek toeslagen
KOT	Wet kinderopvang
KT	Wet op het kindgebonden budget
Wet LB	Wet op de loonbelasting 1964
NBI	Nominaal beschikbaar inkomen
NIBUD	Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting
Rzv	Regeling zorgverzekering
SCP	Sociaal & Cultureel Planbureau
Wzt	Wet op de zorgtoeslag
ZVW	Zorgverzekeringswet

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De onderkant van de arbeidsmarkt is een segment gekenmerkt door lage lonen, zware fysieke arbeid en lage scholing (Centraal Planbureau (CPB) & Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), 2015). Dit is een deel van de bevolking dat wel werkende is, maar het financieel niet breed heeft. Vaak verdienen burgers in dit segment een minimumloon of net erboven. De onderkant van de arbeidsmarkt kent daarnaast relatief veel laaggeletterden, (licht) verstandelijk gehandicapten en burgers met een niet-westerse achtergrond. Het is een groep burgers die moeite heeft om de eindjes aan elkaar te knopen en waarvan men zich kan afvragen of hun arbeid toekomstbestendig is. De banen die ze vervullen, vereisen in de regel weinig denkvermogen. Hierdoor zullen technologische ontwikkelingen het toekomstperspectief van deze groep naar verwachting niet bevorderen.

De overheid houdt zich daarom al langer bezig met het (financiële) welzijn van dit segment en werkt telkens aan nieuwe beleidsscenario's om het welzijn van deze burgers te verbeteren. Het Centraal Planbureau (CPB) heeft in samenwerking met het SCP, het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Toegepast Natuurwetenschappelijk onderzoek en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (2016) onderzoek gedaan naar dit segment. Er is vanuit verschillende beleidshoeken, waaronder de fiscaliteit, onderzocht in hoeverre het welzijn van dit segment verbeterd kan worden. Het rapport concludeert echter dat er op dit moment geen eenvoudige oplossing bestaat om het welzijn van dit segment te bevorderen.

De onderkant van de arbeidsmarkt krijgt veel te maken met toeslagen, doordat deze afbouwen naar inkomen. Dit leidt ertoe dat de toeslagen voor dit segment vaak ook een significant deel van het inkomen vormen (Ministerie van Financiën, 2023a, p.5). Er bestaat echter al enige tijd ontevredenheid over het toeslagenstelsel. Uit interdepartementaal beleidsonderzoek naar de toeslagen (IBO toeslagen) blijkt, dat het huidige stelsel fundamenteel tekort schiet (Ministerie van Financiën, 2019b). Veel burgers moeten op dit moment toeslagen terugbetalen, of missen het 'doen vermogen' om goed gebruik te maken van het toeslagenstelsel. Het toeslagenstelsel zou te veel zijn gefocust op gerichtheid en tijdigheid. Hierdoor is een zeer complex stelsel ontstaan, met veel terugvorderingen en nabetalingen.

In het IBO toeslagen is gekeken naar verschillende alternatieven voor het toeslagenstelsel, waaronder een stelsel waarin de toeslagen zijn geïntegreerd in de Wet inkomstenbelasting 2001 (Wet IB 2001). Dit zou betekenen dat de toeslagen worden vervangen door eenvoudige toelages binnen de

inkomstenbelasting. Verder zou dit samengaan met een vergaande versimpeling van de inkomstenbelasting en dan voornamelijk van box 1. Dit integrale stelsel en andere alternatieven zijn door de belastingdienst verder uitgewerkt in de eindrapportage alternatieven voor het toeslagenstelsel (eindrapportage toeslagen) (Ministerie van Financiën, 2021a).

1.2 Probleemstelling en opzet

1.2.1 Probleemstelling

In de eindrapportage toeslagen is tot op zekere hoogte al gekeken naar economische implicaties van een integraal stelsel (Ministerie van financiën, 2021b, p.31-42). Zo heeft het IBO toeslagen de inkomenseffecten en de veranderingen in de marginale druk inkomensschaal breed voor dit stelsel doorgerekend. Hiervoor is gebruik gemaakt van meervoudige regressies met generieke huishoudens. Hoewel dergelijke bevindingen breed toepasbaar zijn, is het nadeel dat de gebruikte huishoudens niet vergaand zijn uitgewerkt. Hierdoor sluiten deze niet optimaal aan bij de kenmerken van de onderkant van de arbeidsmarkt, terwijl dit segment juist het grootste belang heeft bij de toeslagen.

Verder verdiept de eindrapportage toeslagen zich niet in de implicaties voor de liquiditeit en arbeidsparticipatie van huishoudens, hoewel dit wel twee relevante kenmerken zijn van het toeslagen stelsel (Ministerie van Financiën, 2019b, p.21-22). Zo bevordert de kinderopvangtoeslag arbeidsparticipatie. Daarnaast heeft het toeslagenstelsel in zijn totaliteit een focus op tijdigheid, wat ertoe moet leiden dat huishoudens liquide genoeg zijn voor de maandelijkse lasten. Hierop heeft de eindrapportage toeslagen zich ook niet vergaand verdiept in de uitvoering van het toeslagenstelsel, hoewel dit wel van relevantie kan zijn voor deze twee parameters.

Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

- **Wat zijn de economische implicaties van een integratie van het toeslagenstelsel in de inkomstenbelasting op de onderkant van de arbeidsmarkt?’**

De economische implicaties worden geanalyseerd aan de hand van een viertal parameters: de liquiditeit, het inkomenseffect, de marginale druk en de arbeidsparticipatie.

1.2.2 Opzet

Dit onderzoek tracht vanuit een meer kwalitatieve hoek naar het integrale stelsel te kijken. In dit onderzoek worden huishoudens geschetst die de onderkant van de arbeidsmarkt moeten representeren. Vervolgens worden de relevante regelingen voor deze huishoudens uitgewerkt voor zowel de huidige situatie als voor het integrale stelsel. Aan de hand van deze uitwerkingen wordt de implicaties voor de marginale druk, het inkomen, de liquiditeit en de arbeidsparticipatie onderzocht voor de onderkant van

de arbeidsmarkt. Hierdoor ontstaan reële uitkomsten voor het onderzochte segment. Verder wordt door de stapsgewijze uitwerking duidelijk waar de verschillende implicaties exact vandaan komen.

De relevante regelingen die worden besproken, worden niet allemaal op hetzelfde niveau toegepast. Zo wordt de inkomstenbelasting geheven op het niveau van het individu en zoeken de toeslagen grotendeels aansluiting bij het huishouden. In mijn optiek is het passend om het onderzoek op het niveau van het huishouden te doen. Veel regelingen zoeken aansluiting bij de opbouw, het inkomen en het vermogen van het huishouden. Dit betreft onder andere de toeslagen en de kinderbijslag, maar ook binnen de IB bestaan kortingen die aansluiten op het huishouden. Denk bijvoorbeeld aan de inkomensafhankelijke combinatiekorting (IACK), die slechts van toepassing is op één ouder (Artikel 8.14a Wet IB 2001). Verder wordt onderzoek gedaan vanuit een interesse in het welzijn van het onderzochte segment. Doordat lasten en inkomsten in een huishouden gedeeld worden, is het logisch om het gezamenlijk inkomen te gebruiken en ook naar de totale lasten van een huishouden te kijken.

Zelfstandigen liggen buiten de reikwijdte van dit onderzoek. Doordat andere regelingen van toepassing zijn voor zelfstandigen dan voor burgers in loondienst, is er niet genoeg ruimte om hier ook gedetailleerd op in te gaan. Tegelijkertijd is schijnzelfstandigheid wel een veelvoorkomend probleem in het lagere loonsegment (Belastingdienst, z.d). Daarnaast is in mijn optiek te verwachten, dat de implicaties van een integraal stelsel voor zelfstandigen anders zijn dan voor burgers in loondienst. Dit wordt daarom toegelicht en meegenomen in de aanbevelingen aan het eind van dit onderzoek.

De kinderopvangtoeslag wordt in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Deze toeslag wordt in de toekomst vervangen door een subsidie aan kinderopvangcentra en is niet meegenomen in het integrale stelsel. Doordat deze toeslag momenteel wel onder het toeslagenstelsel valt, zou een vergelijking leiden tot niet-representatieve resultaten.

Tenslotte worden in dit onderzoek voor alle regelingen de bedragen en tarieven van 2024 gehanteerd. Door het grote aantal uitwerkingen wordt een groot deel van de tabellen, met oog op de leesbaarheid, in de appendix gezet (hoofdstuk 7).

1.2.3 Hoofdstukken

Het onderzoek is ingedeeld in een aantal hoofdstukken waarin verschillende deelvragen worden behandeld:

Hoofdstuk 2 bevat het theoretisch kader en beantwoordt de volgende deelvragen:

1. Hoe werkt het toeslagenstelsel en wat is de bijbehorende problematiek?

2. Hoe ziet de onderkant van de arbeidsmarkt eruit?

3. Hoe werkt de inkomstenbelasting en wat zijn relevante regelingen voor de onderkant van de arbeidsmarkt?

Het is belangrijk om stil te staan bij de werking van het toeslagenstelsel, hoe de onderkant van de arbeidsmarkt eruit ziet en hoe de inkomstenbelasting en andere relevante regelingen voor het onderzochte segment werken. Bij het toeslagenstelsel wordt de problematiek van het toeslagenstelsel ook kort besproken. Dit leidt tot een beter begrip van het integrale stelsel. Later in het onderzoek worden daarnaast aannames gedaan over de hoedanigheid van een integraal stelsel en hiervoor is enige kennis over de problematiek nodig. Voor de onderkant van de arbeidsmarkt worden in dit hoofdstuk huishoudens geschetst die de basis vormen voor het vervolg van de analyse. Voor deze huishoudens worden de toeslagen, de inkomstenbelasting en andere relevante regelingen uitgewerkt.

Hoofdstuk 3 behandelt de volgende deelvraag:

4. Hoe zou een inkomstenbelasting met een geïntegreerd toeslagenstelsel eruit kunnen zien?

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet hoe het integrale stelsel uit de eindrapportage toeslagen werkt. In de eindrapportage toeslagen zijn enkele keuzes omtrent de uitvoering van het integrale stelsel opengelaten. Voor het vervolg van het onderzoek moeten daarom onderbouwde aannames worden gedaan over de exacte hoedanigheid van een integraal stelsel. In dit hoofdstuk worden de huishoudens uit hoofdstuk 2 opnieuw uitgewerkt, maar nu op basis van het voorgestelde integrale stelsel.

Hoofdstuk 4 behandelt de volgende deelvraag:

5. Wat is de economische impact van een integraal stelsel op het inkomen, de marginale druk, de liquiditeit en de arbeidsparticipatie van burgers aan de onderkant van de arbeidsmarkt?

In dit hoofdstuk wordt onderzoek gedaan naar de verschillende economische implicaties van het integrale stelsel, zoals geschetst in hoofdstuk 3. Aan de hand van de huishoudens uit hoofdstuk 2 en 3 wordt gekeken naar veranderingen in de marginale druk, het inkomen, de liquiditeit en de arbeidsparticipatie. Voor de arbeidsparticipatie wordt grotendeels gebruik gemaakt van bestaande economische literatuur.

In hoofdstuk 5 wordt een conclusie getrokken en worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

1.2.4 Afbakening begrippen

Voor een afbakening van de onderkant van de arbeidsmarkt wordt grotendeels aangesloten bij de afbakening van armoede door het CPB in perspectief op de onderkant van de arbeidsmarkt (2015). Hierin wordt het segment gekarakteriseerd door precare arbeid en lage lonen. Het CPB noemt lage lonen hoogstens 130 procent van het minimumloon. In dit onderzoek wordt ter benadering het

minimumloon gehanteerd. Niet-werkenden en werklozen worden buiten beschouwing gelaten, omdat de onderkant van de arbeidsmarkt een werkend segment betreft. Verder huren huishoudens in het lagere loonsegment relatief vaak (SCP, 2016) en kent de onderkant van de arbeidsmarkt relatief veel alleenstaanden (2015, p.41). Deze kenmerken worden meegenomen in de geschetste huishoudens in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 2 worden de karakteristieken van het huishouden ook verder aangevuld.

Het inkomenseffect wordt gedefinieerd als de verandering in het nominaal beschikbaar inkomen (NBI) op het niveau van het huishouden die tot stand komt na een stelselwijziging. Het NBI is het bedrag dat huishoudens van hun bruto inkomen te besteden hebben na toepassing van alle relevante regelingen. Dit betreft de inkomstenbelasting, loonbelasting, premies volks- en werknemersverzekeringen, inkomensafhankelijke bijdrage zorgverzekeringswet (IAB), kinderbijslag, toeslagen en toelages (integraal stelsel). De componenten van het NBI zijn in de uitwerkingen ingedeeld in verschillende categorieën. Op deze manier wordt duidelijk hoe het inkomenseffect is opgebouwd. Het inkomenseffect wordt op jaarbasis bekeken.

De marginale druk wordt door het CPB in een onderzoek naar arbeidsparticipatie beschreven als het percentage van een bruto loonstijging (BL), dat niet resulteert in een hoger NBI (CPB, 2015, p.5). Het CPB wijst de opbouw van de marginale druk in dit onderzoek toe aan de belastingen, de premies volksverzekeringen (inbegrepen in de tarieven van box 1), de inkomensafhankelijke bijdrage zorgverzekeringswet, de heffingskortingen en de toeslagen, de bijstand en werkloosheidsuitkeringen¹. De bijstand en de werkloosheidsuitkeringen vallen echter buiten de reikwijdte van het onderzochte segment. In economisch onderzoek worden marginale effecten in de brede zin veelal onderzocht met minimale veranderingen die de nul benaderen. In dit onderzoek wordt echter niet gewerkt met doorlopende functies, maar met vergaand uitgewerkte huishoudens. Aansluitend op deze huishoudens wordt getracht om ook reële implicaties te onderzoeken. Het is daarom gepast om de impact van de verschillende regelingen te schetsen met grotere intervallen. Daarom wordt gewerkt met toenames van 1.000 euro van het bruto inkomen. Deze toenames vinden plaats op het niveau van het individu. Dit is in totaal dus 2.000 euro bij twee-ouder huishoudens en 1.000 euro bij één-ouder huishoudens. Omgerekend is dit een toename in het bruto inkomen van circa 3,5 procent tot 4,5 procent. Dit sluit ook goed aan op het eerder benoemde stuk van het CPB. Daar werd de marginale druk uitgewerkt met bruto inkomenstoenames van 3 procent (CPB, 2015, p.5).

---

¹ De premies volksverzekeringen worden voor belastingplichtigen in loondienst ingehouden via de loonbelasting en voor belastingplichtigen met winst uit onderneming via de inkomstenbelasting. De premies zijn verwerkt in het gecombineerde tarief van box 1 (Artikel 27b/27c/8.1 Wet LB). Hierdoor hoeven deze premies, voor onderzoek naar de marginale druk, niet los te worden bekeken naast de systematiek van box 1.

Liquiditeit wordt gedefinieerd als de beschikbaarheid van middelen om te voorzien in korte-termijnverplichtingen. De beschikbaarheid van middelen wordt ingevuld als het NBI per maand onder de huidige situatie en onder het integrale stelsel. De loonheffingen worden aldus niet meegenomen met de maandelijkse lasten, omdat deze al zijn verwerkt in het NBI. De korte-termijnverplichtingen worden ingevuld als de (semi-)vaste maandelijkse lasten van de onderzochte huishoudens. Door naast het inkomen ook de uitgaven te bekijken, wordt duidelijk in hoeverre de onderzochte huishoudens onder de huidige situatie en onder het integrale stelsel in hun lasten kunnen voorzien.

Voor de arbeidsparticipatie wordt gekeken naar het aantal gewerkte uren op het niveau van het huishouden. Dit is het totaal aan uren dat een huishouden in een jaar werkt. Het valt buiten de reikwijdte van dit onderzoek om exacte schattingen te maken over de impact van belastinghervorming zonder vergaande modellen. Wel kan worden gekeken naar de eerder gevonden veranderingen in de marginale druk, het inkomen en de vormgeving van het integrale stelsel, om deze vervolgens te vergelijken met bestaande literatuur.

Hoofdstuk 2. Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst uiteengezet wat de onderkant van de arbeidsmarkt is. Vervolgens wordt het toeslagenstelsel uitgewerkt en wordt de problematiek rond dit stelsel beknopt besproken. In hoofdstuk 3 worden aannames gedaan over de hoedanigheid van het integrale stelsel en hiervoor is enige achtergrondinformatie omtrent de problematiek rond het toeslagenstelsel nodig. Verder worden de regelingen besproken die relevant zijn voor het onderzochte segment. Zo zal worden gekeken naar de inkomstenbelasting (en loonbelasting), de premies en de kinderbijslag. Aan het einde van het hoofdstuk worden de besproken regelingen uitgewerkt voor drie huishoudens aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Er wordt afgesloten met een deelconclusie.

2.2 De onderkant van de arbeidsmarkt

De onderkant van de arbeidsmarkt is het onderste segment van de arbeidsmarkt (CPB, 2023, p.9). Dit segment wordt gekenmerkt door lage opleidingen (basisonderwijs, vmbo, mbo 1) en laagbetaald of onzeker werk. Burgers werken vaak voor minimumlonen (of net erboven). Hierdoor is vaak sprake van huishoudens die in armoede leven of van huishoudens die zich tegen de armoedegrens bevinden. Burgers aan de onderkant van de samenleving hebben relatief vaak problemen met laaggeletterdheid, taalachterstanden, (lichte) handicaps en gezondheidsproblemen. De burgers in dit segment beschikken in de regel niet over de beroepsvaardigheden om een hoog inkomen te verdienen en missen bovendien vaak de algemene vaardigheden voor succes op de arbeidsmarkt. Uit ramingen van het CPB blijkt een trend van een verschuiving van vraag naar arbeid richting hoogopgeleiden (CPB, 2023, p.25). Dit is onder andere te verklaren door technologische ontwikkelingen die routinematige arbeid automatiseren. Hierdoor is in bepaalde sectoren minder personeel nodig, wat baan zekerheid vermindert.

Voor burgers aan de onderkant beslaan de toeslagen vaak een aanzienlijk deel van de inkomsten (Van Den Brakel et al., 2023, p. 21). Doordat zij relatief weinig inkomsten hebben, kunnen zij aanspraak maken op veel toeslagen. De toeslagen voor dit segment zijn vaak ook hoog, omdat deze in de regel afbouwen naar inkomen. Deze burgers zijn veelal ook gerechtigd tot hoge heffingskortingen, alhoewel burgers soms te weinig verdienen om alle kortingen te verzilveren.

2.3 Het toeslagenstelsel

2.3.1 Algemene werking stelsel

Het toeslagenstelsel streeft ernaar te voorzien in de toegankelijkheid van drie vitale voorzieningen: zorg, huur en kinderopvang (Ministerie van Financiën, 2021a, p.1). Daarnaast biedt het stelsel gerichte inkomensondersteuning en bevordert de kinderopvangtoeslag arbeidsparticipatie. De toeslagen zijn geregeld in de Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen (Awir). In deze wet staan de algemene bepalingen omtrent de toeslagen, zoals bijvoorbeeld kwijtschelding of aansprakelijkheid. Hoewel niet expliciet in de Awir benoemd (de Awir verwijst slechts naar ‘inkomensafhankelijke toeslagen’) is onder het toeslagenstelsel sprake van vier verschillende toeslagen met elk een eigen wet: de zorgtoeslag (wet op de zorgtoeslag/Wzt), de huurtoeslag (wet op de huurtoeslag/wet Ht) het kindgebonden budget (wet op het kindgebonden budget/KT) en de kinderopvangtoeslag (Wet kinderopvang/KOT). In deze vier wetten worden de specifieke regels omtrent de toeslagen uitgewerkt. De uitvoering van de toeslagen wordt door de Awir toegewezen aan de Dienst Toeslagen (artikel 11, Awir).

Het toeslagenstelsel werkt gericht, in de zin dat het de toeslagen toewijst aan de individuen die deze het meest nodig hebben (Ministerie van Financiën, 2021a, p.22-23). Om dit te realiseren houdt het stelsel rekening met de exacte situatie van burgers. Zo hangt de hoogte van de kinderopvangtoeslag af van het aantal uren dat gebruik is gemaakt van een kinderopvang, speelt partnerschap een rol bij het kindgebonden budget en hangt de huurtoeslag deels af van de huurprijs. Op deze manier sluiten de toeslagen ook aan op de kosten van de eerder genoemde vitale voorzieningen. Deze gerichtheid leidt ertoe, dat de toeslagen over het algemeen niet op individueel niveau worden geregeld, maar aansluiting zoeken bij het huishouden. Voor de hoogte van de toeslagen wordt daarom ook gekeken naar het inkomen en het vermogen van de fiscale partner van een aanvrager (wanneer partnerschap van toepassing is).

Het stelsel legt daarnaast een nadruk op tijdigheid (Ministerie van Financiën, 2021a, p.22-23). De actualiteit speelt hierin een grote rol, doordat het toeslagenstelsel aansluiting zoekt bij de inkomsten die een huishouden geniet in het jaar in kwestie. De toeslagen worden forfaitair bepaald middels een geschat inkomen voor het aankomend jaar en worden maandelijks uitbetaald. Op deze manier hebben burgers op tijd het geld om kosten zoals de huur en de zorgpremie te betalen. Wanneer het inkomen definitief is vastgesteld, zijn er mogelijk nabetalingen of terugvorderingen van toepassing.

2.3.2 De vier toeslagen

De zorgtoeslag tracht de financiële toegankelijkheid van de zorg te garanderen (Ministerie van Financiën, 2021a, p.24). Om recht te hebben op deze toeslag, moeten burgers een Nederlandse zorgverzekering hebben afgesloten en voldoen aan een vermogens- en inkomensgrens (Artikel 2 Wzt). Voor het vaststellen van het vermogen wordt aansluiting gezocht bij de grondslag voor sparen en beleggen in de inkomstenbelasting (Artikel 2a Wzt). De hoogte van de zorgtoeslag die huishoudens ontvangen is gebaseerd op de landelijk gemiddelde nominale premies en eigen risico, het inkomen en het type huishouden (Ministerie van Financiën, 2023, p.2). De zorgtoeslag bouwt af naar gelang de inkomsten toenemen.

De huurtoeslag is bedoeld om de huurlasten betaalbaar te houden (Ministerie van Financiën, 2021a, p. 25). De hoogte van de toeslag hangt positief samen met de betaalde huur en negatief met de eigen bijdrage. Deze eigen bijdrage is afhankelijk van de draagkracht van een huishouden. De draagkracht bestaat onder andere uit het inkomen, de samenstelling van het huishouden en het vermogen (Artikel 7, Ht). Aanvankelijk kende de huurtoeslag ook een inkomensgrens. Sinds 2020 is deze inkomensgrens vervallen en bouwt de huurtoeslag geleidelijk af naar nul (Ministerie van Financiën, 2023a, p.3). De huurtoeslag kent een minimum- en maximumhuur. Dit betekent dat huishoudens die te weinig of te veel kale huur betalen, geen aanspraak kunnen maken op de toeslag. De kale huur is de huurprijs exclusief kosten voor bijvoorbeeld gas water en licht.

Het kindgebonden budget is een toeslag naast de kinderbijslag, om huishoudens met lage- tot middeninkomens extra te ondersteunen (Ministerie van Financiën, 2021a, p.26). Om recht te hebben op het kindgebonden budget, moet zijn voldaan aan een vermogensgrens. In 2024 is dit maximaal 140.213 euro voor een alleenstaande ouder en 177.301 euro bij partnerschap (artikel 1.4 KB). Daarnaast moet er minimaal één kind onder de 18 in het huishouden zijn waar kinderbijslag op van toepassing is. De daadwerkelijke hoogte van de toeslag hangt onder andere af van het inkomen, de samenstelling van het huishouden, het aantal kinderen en de leeftijd van de kinderen (Artikel 1.2 KB). De toeslag is dus niet afhankelijk van specifieke kosten. Alleenstaande ouders kunnen aanspraak maken op een extra aanvulling binnen de toeslag, dit heet de aanvulling alleenstaande ouderkop (ALO-kop) (Ministerie van Financiën, 2021a, p.26).

De kinderopvangtoeslag kent in wezen twee functies: ouders worden door de toeslag financieel ondersteund bij de kosten voor kinderopvang en daarnaast stimuleert de toeslag ook arbeidsparticipatie, doordat ouders meer tijd hebben om te werken. (Ministerie van Financiën, 2021a, p.27). Voorwaarden voor de kinderopvang zijn, dat gebruik wordt gemaakt van een geregistreerde kinderopvang en dat de ouders voldoen aan een arbeidseis (dat wil zeggen: werken, studeren of het volgen van een traject naar

werk) (Artikel 1.6 KOT). De hoogte van de toeslag hangt onder andere af van het inkomen van de ouders, het aantal kinderen, het aantal uur dat gebruik wordt gemaakt van de opvang en de prijs die per uur betaald wordt voor de opvang (Artikel 1.7 KOT). Aan de prijs per uur zit een maximum verbonden, dat wil zeggen dat als ouders bijvoorbeeld 10 euro per uur betalen voor kinderopvang als het maximum 9 euro is, 9 euro wordt meegenomen in de berekening van de toeslag (Artikel 4 besluit kinderopvangtoeslag). Het kabinet wil de kinderopvangtoeslag in de toekomst afschaffen (Ministerie van Algemene Zaken, 2023). In plaats van een toeslag zal de overheid subsidies rechtstreeks aan de kinderopvangcentra uitkeren, zodat kinderopvang betaalbaarder wordt voor ouders.

2.2.3 Problematiek stelsel

Het toeslagenstelsel gaat uit van zelfredzame burgers, maar deze aanname blijkt onrealistisch door problemen met de toeslagen en nieuwe inzichten in de gedragspsychologie (Ministerie van Financiën, 2023a, p.6). Door de gerichte insteek van het stelsel en de vele kleine aanpassingen die focussen op bepaalde doelgroepen (bijvoorbeeld de ALO-kop) is een ingewikkeld stelsel ontstaan, wat door veel burgers als complex wordt ervaren (Ministerie van Financiën, 2019a, p.16). Burgers zijn zich er niet altijd van bewust op welke toeslagen zij aanspraak kunnen maken. Ook nemen zij niet altijd actief stappen bij veranderingen in hun inkomen, huur of huishouden, omdat zij hier de urgentie niet van inzien. Er is onder het huidige stelsel hierdoor ook veel sprake van niet gebruikte toeslagen.

Bij het toeslagenstelsel is bewust gekozen voor vooruitbetalingen (Ministerie van Financiën, 2023a, p.6). De gedachte hierachter is, zoals eerder genoemd, dat burgers tijdig worden voorzien van de benodigde financiële steun en dat tegelijkertijd wordt aangesloten bij het actuele inkomen. Een dergelijke insteek gaat echter fundamenteel samen met nabetalings en terugvorderingen, doordat veranderingen in de grondslag of foute inschattingen van huishoudens achteraf gecorrigeerd moeten worden (Ministerie van Financiën, 2023a, p.11). In combinatie met de eerder genoemde complexiteit leidt het huidige stelsel daarom tot veel nabetalings en terugvorderingen (Ministerie van Financiën, 2023a, p.11). Dit is onwenselijk, omdat juist de huishoudens die het meeste baat hebben bij de financiële steun, door onverwachte terugvorderingen in de financiële problemen kunnen raken. Voor veel huishoudens met een relatief laag inkomen beslaan de toeslagen namelijk een significant deel van het jaarlijkse inkomen, soms tot wel 20 procent (Ministerie van Financiën, 2023a, p.5 figuur 1).

Door de progressieve aard dragen de toeslagen sterk bij aan de marginale druk (Ministerie van Financiën, 2023a, p.19). In combinatie met andere voorzieningen leidt dit ertoe dat burgers van extra inkomen soms weinig overhouden. Hoewel de marginale druk in Nederland niet alleen afhangt van de toeslagen, is deze op het moment alsnog erg hoog. De marginale druk ligt voor circa 65 procent van de huishoudens in Nederland tussen de 40 en 60 procent (Beens, 2023).

De combinatie van de inkomstenbelasting en het toeslagenstelsel zorgt ervoor dat de overheid eerst geld int bij burgers op basis van inkomen, persoonlijke omstandigheden en vermogen, en vervolgens via de toeslagen ook weer geld uitkeert aan burgers op basis van inkomen, persoonlijke omstandigheden en vermogen (Fransman, R., 2021, p.4). Logischerwijze zijn de burgers die inkomstenbelasting betalen niet precies dezelfde burgers aan wie de toeslagen vervolgens worden uitgekeerd, maar dit leidt ertoe dat het toeslagenstelsel ook wel de rondpompmachine wordt genoemd. De administratieve last behorende bij het onderhouden en controleren van deze verschillende geldstromen kost veel tijd en geld. Ook gaat veel waarde verloren in dit proces, doordat zoals eerder benoemd niet alle toeslagen worden geïnd en de oninbare terugvorderingen zich opstapelen tot naar schatting 8 miljard euro (Fransman, R., 2021, p.3).

De conclusie uit het IBO toeslagen is dat het toeslagenstelsel voor een grote groep huishoudens niet altijd goed werkt. Dit zou liggen aan de keuzes die het fundament vormen van het stelsel (Ministerie van Financiën, 2019b, p.13). In het IBO toeslagen zijn verschillende oplossingen binnen het stelsel gevonden, zoals een vereenvoudiging van de grondslagen of meer ondersteuning vanuit de overheid (denk aan campagnes of extra inzet op individuele ondersteuning). Geen van deze oplossingen lijkt toereikend voor de beschreven problematiek. Er moet daarom worden gekeken naar oplossingen voor de lange termijn, met fundamentele veranderingen in de manier waarop de toeslagen geregeld zijn.

2.3 De inkomstenbelasting en andere relevante regelingen

2.3.1 Algemene werking inkomstenbelasting

De inkomstenbelasting wordt gekenmerkt door drie boxen, zoals te zien in de heffingsgrondslagen artikel 2.3 Wet IB 2001. Inkomen uit werk en woning wordt belast in box 1 (Artikel 3.1 Wet IB 2001), dit betreft onder andere het inkomen uit loondienst. Inkomen uit aanmerkelijk belang wordt belast in box 2 (Artikel 4.1 Wet IB 2001). Beide boxen werken met een progressief tweeschijvenstelsel. Tenslotte wordt inkomen uit sparen en beleggen forfaitair belast in box 3 (Artikel 5.1 Wet IB 2001).

Om tot de te betalen inkomstenbelasting te komen, wordt de verschuldigde belasting per box bepaald en worden deze bedragen bij elkaar opgeteld (Artikel 2.7 Wet IB 2001). Vervolgens wordt het totaalbedrag dat uit de boxen voortvloeit vermeerderd met de IAB en de premies volksverzekeringen. Eventuele heffingskortingen verminderen het totaal bedrag. De IAB is 5,32 procent van het bruto inkomen (Artikel 43 ZVW/Artikel 5.4 lid 2 Regeling zorgverzekering/Rzv). Verder zijn de premies volksverzekeringen verwerkt in het gecombineerde tarief van box 1 (Artikel 27b Wet LB/27c Wet LB/8.1 Wet IB 2001). De inkomstenbelasting wordt jaarlijks voldaan bij wijze van aanslag (Artikel 9.1 Wet IB 2001).

Als burgers ook plichtig zijn voor de Wet op de loonbelasting 1964 (Wet LB), wordt de betaalde loonbelasting verrekend met de verschuldigde inkomstenbelasting. De loonbelasting is namelijk een voorheffing op de inkomstenbelasting (Artikel 9.2 Wet IB 2001). Voor burgers in loondienst wordt de loonbelasting maandelijks ingehouden op het arbeidsinkomen door de werkgever (Artikel 27 Wet LB). De werkgever houdt ook de premies en de IAB in.

In Tabel 2.1 zijn de tarieven van box 1 te zien voor 2024. Dit zijn marginale schijven. Het inkomen wordt tot 75.518 euro belast in schijf 1. Voor zoverre het inkomen 75.518 euro overschrijdt, wordt het belast in schijf 2.

Tabel 2.1: Tarieven box 1 (Artikel 2.10 IB

Schijf	Belastbaar inkomen	Tarief
1	Tot € 75.518	36,97%
2	Vanaf € 75.518	49,50%

2.3.2 Heffingskortingen inkomstenbelasting

De heffingskortingen werken als een vermindering op de verschuldigde inkomstenbelasting. Op basis van artikel 8.8 Wet IB 2001 bedraagt de gecombineerde heffingskorting maximaal de verschuldigde inkomstenbelasting. Aldus kunnen de heffingskortingen niet leiden tot een uitkering van belastingen. Dit betekent ook dat burgers niet altijd alle heffingskortingen kunnen verzilveren. Er is een verscheidenheid aan heffingskortingen. Hieronder volgen de voor dit onderzoek relevante kortingen:

De algemene heffingskorting is een korting waartoe elke belastingplichtige voor de inkomstenbelasting gerechtigd is (Artikel 8.10 Wet IB 2001). De korting bedraagt 3.362 euro en bouwt af met 6,63 procent van het inkomen uit werk en woning boven de 24.812 euro.

De arbeidskorting is een korting voor belastingplichtigen met inkomen uit arbeid. De korting werkt met vier schijven op basis van het arbeidsinkomen (Artikel 8.11 Wet IB 2001). In Tabel 2.2 is de arbeidskorting uitgewerkt. In de eerste twee schijven bouwt het percentage steil op, waarna deze zakt in de derde schijf. Voor het inkomen boven de 124.935 euro is de arbeidskorting nihil. Hierdoor is deze korting relatief het hoogst voor lage- tot middeninkomens. Met de arbeidskorting wordt getracht arbeidsparticipatie te stimuleren en extra inkomensondersteuning te bieden (Cuelenaere et al., 2019, p. 5-9).

Tabel 2.2 Arbeidskorting in 2024 nog niet de AOW-leeftijd bereikt (Artikel 8.11 Wet IB 2001)

Arbeidsinkomen	Arbeidskorting
Tot €11.491	8,425% * arbeidsinkomen
Vanaf €11.491 tot €24.821	€968 + 31,433% * (arbeidsinkomen - €11.490)
Vanaf €24.821 tot €39.958	€5.158 + 2,471 * (arbeidsinkomen - €24.820)
Vanaf €39.958 tot €124.935	€5.532 – 6,510% * (arbeidsinkomen - €39,957)
Vanaf €124.935	€0

De IACK is een heffingskorting voor ouders met een kind in huis onder de 12 jaar (Artikel 8.14a Wet IB 2001). De korting is bij partnerschap van toepassing op de minst verdienende ouder (Artikel 14a lid 1c Wet IB 2001). De korting bedraagt 11,45 procent van het arbeidsinkomen boven de 6.073 euro en is maximaal 2.950 euro.

2.3.3 Kinderbijslag

De kinderbijslag is een algemene tegemoetkoming voor ouders. Deze is geregeld in de Algemene Kinderbijslag wet (AKw). Gerechtigd tot kinderbijslag zijn ouders met een kind jonger dan 18 jaar (Artikel 7 AKw). Het bedrag aan kinderbijslag hangt af van de leeftijd van het kind en van eventuele aanwezigheid van intensieve zorg (Artikel 12 AKw). De kinderbijslag is aldus niet inkomensafhankelijk, in tegenstelling tot het kindgebonden budget.

2.4 Uitwerking huishoudens

2.4.1 Uitwerking huishouden A: Twee ouders twee kinderen fulltime

Ter illustratie van de financiën wordt het NBI uitgewerkt voor drie huishoudens die gezamenlijk de onderkant van de arbeidsmarkt representeren. De huishoudens verschillen in partnerschap en de hoeveelheid gewerkte uren. Hieronder worden de toeslagen voor de huishoudens uitgewerkt onder het huidige stelsel. Dit vormt de basis voor de rest van de analyse. Voor het berekenen van de toeslagen is gebruik gemaakt van de proefberekening toeslagen van de belastingdienst.

Neem een tweeoudergezin (fiscale partners) met twee kinderen. Beide ouders werken veertig uur per week en verdienen minimumloon. Om aanspraak te kunnen maken op sociale huur, mag een tweepersoonshuishouden in beginsel maximaal 52.671 euro bruto verdienen (Regeling toegelaten instellingen volkshuisvesting 2015, bijlage 1)². Zoals in Tabel 7.1 te zien ligt het inkomen van het huishouden boven deze grens. Daarom huren de ouders in de particuliere sector voor 1.350 euro per maand (kale huur) een appartement. Ze hebben geen aanzienlijk vermogen opgebouwd. De twee

² 92.5% van de sociale huurwoningen moet worden toegewezen aan huishoudens die voldoen aan de inkomensgrens (Regeling toegelaten instellingen volkshuisvesting 2015, bijlage 4). De rest mag vrij worden toegewezen. De kans dat huishoudens zoals huishouden A sociale huur krijgen toegewezen is daarom erg gering.

kinderen zijn beiden drie jaar oud en gaan twee dagen per week naar een geregistreerde kinderopvang. Hiervoor betalen de ouders 8,50 euro per uur. Ter illustratie zijn de loonbelasting, toeslagen en de kinderbijslag uitgewerkt voor dit huishouden.

In Tabel 7.1 zijn de loonheffingen van de ouders uitgewerkt. Beide ouders verdienen 28.454 euro bruto. Beide ouders kunnen gebruik maken van een aantal kortingen, maar ze verdienen te weinig om deze volledig te verzilveren. Eén van de ouders kan aanspraak maken op de IACK. Van het bruto loon houden de ouders respectievelijk 26.941 euro en 24.791 euro netto loon per jaar over.

In Tabel 7.2 zijn de toeslagen en de kinderbijslag voor het huishouden uitgewerkt. Zoals te zien in de tweede kolom heeft het huishouden recht op het kindgebonden budget en op de kinderopvangtoeslag. Voor de huurtoeslag ligt hun huurprijs te hoog en voor de zorgtoeslag verdienen ze gezamenlijk te veel inkomen. Daarnaast ontvangt het huishouden ook kinderbijslag. Het huishouden ontvangt per maand 1.433 euro aan toeslagen en kinderbijslag. In de onderste rij staat het NBI van het huishouden. Dit is 5.745 euro per maand.

2.4.2 Uitwerking huishouden B: Twee ouders twee kinderen parttime

Neem een tweoudergezin (fiscale partners) met twee kinderen. Huishouden B is in wezen hetzelfde als huishouden A met een verschil in het aantal gewerkte uren. Beide ouders werken 32 uur per week tegen minimumloon. Hieronder zijn de loonheffingen en de toeslagen opnieuw uitgewerkt.

In Tabel 7.3 zijn de loonheffingen opnieuw uitgewerkt voor de ouders. Het lagere inkomen heeft verschillende implicaties voor de heffingskortingen. Zo neemt de algemene heffingskorting toe, maar daalt de arbeidskorting in vergelijking met Tabel 7.1 De ouders genieten een netto loon van respectievelijk 21.533 en 21.011 euro per jaar.

In Tabel 7.4 zijn de toeslagen en de kinderbijslag opnieuw uitgewerkt. Het huishouden ontvangt nu naast het kindgebonden budget en de kinderopvangtoeslag ook de zorgtoeslag doordat zij voldoen aan de inkomensgrens (zie derde kolom). Per maand ontvangt het huishouden 1.525 euro aan toeslagen. Het NBI van het huishouden is 5.116 euro per maand.

2.4.3 Uitwerking huishouden C: Alleenstaande ouder met één kind

Neem een alleenstaande moeder met één kind van drie jaar oud. De moeder werkt veertig uur in de week tegen het minimumloon. Hiermee verdient ze 28.464 euro bruto per jaar. Ze kan daarmee aanspraak maken op sociale huur (Regeling toegelaten instellingen volkshuisvesting 2015, bijlage 1). Ze huurt daarom voor 700 euro per maand (kale huur) een appartement. Ze heeft verder geen aanzienlijk vermogen. Haar kind gaat twee dagen per week naar de kinderopvang, ze betaalt hiervoor 8,50 euro per

uur. Hieronder zijn de loonheffingen en de toeslagen voor huishouden C uitgewerkt. De ouder kan, net zoals de andere huishoudens, door haar jonge kind aanspraak maken op de IACK.

In Tabel 7.5 zijn de loonheffingen opnieuw uitgewerkt. Zoals te zien in de tweede kolom houdt de ouder van het bruto inkomen 26.941 euro netto loon per jaar over.

In Tabel 7.6 zijn tenslotte de toeslagen en de kinderbijslag opnieuw uitgewerkt. Zoals te zien in de tweede kolom is het huishouden gerechtigd tot alle toeslagen. Doordat het huishouden een lagere huurprijs betaalt dan de andere huishoudens, is dit huishouden wel gerechtigd tot de huurtoeslag. Het kindgebonden budget is aangevuld met de ALO-kop. Verder ontvangt het huishouden kinderbijslag, dit is minder dan bij de andere huishoudens omdat er sprake is van één kind. Het huishouden ontvangt per maand 1.579 euro aan toeslagen en kinderbijslag. Het NBI van het huishouden is 3.924 euro per maand.

2.5 Deelconclusie

De onderkant van de arbeidsmarkt is het onderste segment van de arbeidsmarkt. Burgers in dit segment werken vaak voor minimumloon (of net erboven), leven in armoede of hebben een verhoogd risico op armoede en kampen vaak met verschillende fysieke en mentale achterstanden. Burgers hebben vaak te maken met toeslagen en heffingskortingen, al kunnen zij de heffingskortingen niet altijd volledig verzilveren.

Het toeslagenstelsel heeft als functie om huishoudens te ondersteunen in de kosten van drie vitale voorzieningen: zorg, huur en kinderopvang. Daarnaast biedt het toeslagenstelsel inkomensondersteuning en stimuleert het de arbeidsparticipatie. Het stelsel heeft een grote focus op tijdigheid en is erg gericht. Dit gaat ten koste van de begrijpbaarheid van het stelsel en zorgt voor veel nabetalingen en terugvorderingen, wat als ongewenst wordt gezien. Daarnaast zorgt het stelsel volgens critici voor een hoge marginale druk en hoge administratieve lasten (rondpompmachine). Om deze redenen moet worden gekeken naar een nieuw stelsel.

De inkomstenbelasting is een progressief stelsel dat werkt met verschillende boxen. De inkomstenbelasting werkt met heffingskortingen, dit zijn kortingen die de verschuldigde belasting verlagen. De heffingskortingen kunnen worden ingezet als fiscaal instrument. De heffingskortingen zijn minder subjectief dan de toeslagen en dienen vooral gericht te ondersteunen in inkomen en proberen arbeidsparticipatie te bevorderen.

Hoofdstuk 3. Een integraal stelsel

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst het integrale stelsel beschreven. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij het integrale stelsel uit de eindrapportage toeslagen (Ministerie van Financiën, 2021b, p.31-42). In de eindrapportage toeslagen is de uitvoering van het stelsel niet nader uitgewerkt. De manier waarop de toelages worden uitgekeerd kan echter van relevantie zijn voor de liquiditeit en de arbeidsparticipatie waar naar wordt gekeken in dit onderzoek. Er worden daarom aannames gedaan over de exacte hoedanigheid van een integraal stelsel. Er wordt afgesloten met een deelconclusie.

3.2 Een integraal stelsel als voorgesteld in de eindrapportage toeslagen

3.2.1 Algemene werking integraal stelsel

Onder fiche 6 van de eindrapportage toeslagen (Ministerie van Financiën, 2021b, p.31-42) is het voorstel voor een integratie van de toeslagen in de inkomstenbelasting uitgewerkt. In dit voorstel verdwijnt het toeslagenstelsel, met uitzondering van de kinderopvangtoeslag. De toeslagen worden vervangen door inkomensafhankelijke toelages die binnen de inkomstenbelasting zijn geregeld. Deze toelages worden gebaseerd op simpele kenmerken, zoals het aantal kinderen en partnerschap. Belastingheffing vindt op individueel niveau plaats en de toelages worden bepaald op het niveau van huishouden. Verder wordt de inkomstenbelasting sterk vereenvoudigd en dan voornamelijk box 1. De aftrekposten in box 1 verdwijnen. Verder verdwijnen alle heffingskortingen op de arbeidskorting na, deze blijft inkomensafhankelijk. De IAB, box 2 en box 3 blijven ongewijzigd.

3.2.2 Opbouw box 1 en arbeidskorting

Box 1 bestaat in het integrale stelsel uit vier schijven (Ministerie van Financiën, 2021b, p.31). Binnen box 1 verdwijnen alle aftrekposten. Verder is enkel nog een arbeidskorting van toepassing. In de eindrapportage toeslagen zijn ter illustratie drie varianten uitgewerkt voor de opbouw van de schijven, de opbouw van de arbeidskorting en de hoogte van de toelages. Hierbij is gebruik gemaakt van een meervoudige lineaire regressie, met de gemiddelde druk als onafhankelijke variabele (Ministerie van Financiën, 2021c, p.5-8). Variant 1 is de uitkomst van deze regressie, met een kleine correctie van de tarieven om de uitkomst budget neutraal te maken. Bij variant 2 zijn de tarieven handmatig aangepast om een evenwichtige koopkrachtontwikkeling tussen werkenden, uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden te bereiken. Bij variant 3 zijn de tarieven handmatig aangepast om het aantal huishoudens dat er vijf procent op achteruit gaat te minimaliseren.

In tabel 3.1 is de opbouw van box 1 en de arbeidskorting onder het integrale stelsel te zien. Naast elke schijf is het bijbehorende belastingtarief weergegeven onder de verschillende varianten. Dit zijn marginale belastingsschijven over het belastbaar inkomen in euro's. Inkomen wordt eerst belast in de eerste schijf middels het tarief gegeven in de eerste rij. Zoverre het inkomen deze schijf te boven gaat, wordt het belast in de tweede schijf middels het tarief gegeven in de tweede rij etc.

Tabel 3.1: Schijven box 1 en arbeidskorting onder de drie varianten integrale stelsel (Ministerie van Financiën, 2021b, H5 p.32)

Schijven box 1 en arbeidskorting	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Schijf 1: € 0 tot € 25.000	22,65%	29,70%	23,30%
Schijf 2: € 25.000 tot € 50.000	47,24%	51,00%	51,00%
Schijf 3: € 50.000 tot € 75.000	44,80%	43,00%	48,00%
Schijf 4: vanaf € 75.000	51,59%	43,00%	48,00%
Arbeidskorting bij inkomen vanaf € 15.000	€2.312	€3.400	€2.544
Arbeidskorting opbouw inkomens tot € 15.000	15,4%	22,7%	17,0%

3.2.3 Opbouw toelages

In tabel 3.2 zijn de toelages onder de drie varianten uitgewerkt. De toelages zijn vaste bedragen. De hoogte van de toelages is dus niet meer afhankelijk van zaken zoals inkomen, vermogen, of specifieke kosten. Hierdoor groeien de toelages in beginsel niet meer mee met bijvoorbeeld de zorgpremies of de kosten van kinderopvang. De toelages worden aangevraagd en uitgekeerd per huishouden (Ministerie van Financiën, 2021b, p.34). In Tabel 3.2 zijn de toelages uitgewerkt. Zoals te zien in de eerste kolom ontvangen huishoudens in beginsel drie toelages: een standaardtoelage per huishouden, een toelage per volwassene en een toelage per kind onder de 18 jaar. Verder zijn er drie aanvullende toelages: een toelage voor alleenstaanden met minstens één kind in huis onder de 18, een toelage voor gepensioneerden en een toelage voor gepensioneerde alleenstaanden. Tenslotte krijgt ieder bijstandsgerechtigd huishouden een verhoging van de bijstand.

Tabel 3.2: Toelages en verhoging bijstand onder de 3 varianten integraal stelsel (Ministerie van Financiën, 2021c, H5 p.33)

Toelages en verhoging bijstand	Variant 1*	Variant 2*	Variant 3*
Toelage per huishouden	1.300	2.600	1.900
Toelage per volwassene	1.886	1.800	1.886
Toelage per kind 0 t/m 17 jaar	2.338	2.600	2.338
Additionele toelage per gepensioneerde	2.266	2.000	2.014
Additionele toelage per alleenstaande gepensioneerde	1.182	2.400	2.182
Additionele toelage per alleenstaande ouder	4.448	4.500	4.448
Verhoging bijstand per huishouden	1.699	1.100	1.300

*Bedragen in euro's.

3.2.4 Aannames nieuw stelsel

In het voorstel voor een integraal stelsel is geen voorkeur uitgesproken over de manier waarop de toelages worden uitgekeerd (Ministerie van Financiën, 2021b, p.34). Dit zou via een aparte uitkeringsinstantie kunnen gebeuren of via uitkeerbare heffingskortingen met saldering van de verschuldigde belasting en de toelages. Uitkeerbare heffingskortingen zijn een nieuw fiscaal instrument dat nog niet eerder is gebruikt. De heffingskortingen die momenteel van toepassing zijn, maken de verschuldigde belasting maximaal nihil. Bij de uitkeerbare heffingskortingen ontstaat een uitkering wanneer de kortingen de verschuldigde belasting overschrijden. Afhankelijk van de benodigde informatie kunnen uitkeerbare heffingskortingen meelopen met de loonbelasting of met de inkomstenbelasting (Ministerie van Financiën, 2021b, p.23). Indien werkgevers de verantwoordelijkheid krijgen voor de toelages, hebben zij hiervoor informatie over het huishouden nodig. Wanneer zij over deze informatie beschikken, of deze informatie beschikbaar kan worden gesteld, zouden de uitkeerbare heffingskortingen mee kunnen lopen in de loonbelasting. Wanneer burgers geen loonbelasting betalen, zullen uitkeerbare heffingskortingen in beginsel via de inkomstenbelasting moeten lopen. Ook wanneer de informatie niet beschikbaar kan worden gesteld aan werkgevers, zouden de kortingen via de inkomstenbelasting moeten lopen.

Voor de parameters waar de eindrapportage toeslagen op focust, namelijk inkomenseffecten en marginale druk, zou de manier van uitkeren nagenoeg niet uitmaken (Ministerie van Financiën, 2021c, p.34). Immers is de manier waarop burgers onderaan de streep belasting betalen en toelages ontvangen niet relevant voor de hoogte van de verschuldigde belasting en de toelages.

Voor onderzoek naar de liquiditeit van burgers kan de manier van uitkeren wel degelijk een verschil maken. Bij een integraal stelsel met een aparte uitkeringsinstantie betalen burgers belasting (dan wel via de Wet IB 2001 en/of via de Wet LB) en ontvangen ze de toelages apart (Ministerie van Financiën, 2021c, H5 p.34). Bij saldering via uitkeerbare heffingskortingen via de loonbelasting blijft er één geldstroom over, dan wel een uitkering of een heffing. Aangezien de inkomstenbelasting jaarlijks wordt voldaan en de loonbelasting bijvoorbeeld maandelijks wordt ingehouden, zou dit tot verschillende liquiditeitseffecten kunnen leiden.

Ook voor onderzoek naar arbeidsparticipatie kan het relevant zijn op welke manier de toelages worden uitgekeerd. Bij een integraal stelsel dat werkt met saldering kan het zijn dat de zichtbaarheid (salience) en begrijpelijkheid van de toelages (en daarmee inzicht in de marginale druk) vermindert. Het inzicht in de toelages is wellicht groter wanneer deze los worden uitgekeerd. Uit onderzoek van Peter Spittal blijkt bijvoorbeeld dat werknemers in het Verenigd Koninkrijk 'optimalisatiefouten' maken, doordat zij de afbouw van de Britse toeslagen niet goed meenemen met het aantal uur dat ze per maand werken (2022, p.36). Britse burgers die meer ervaring hebben met het toeslagenstelsel, houden beter rekening met de

afbouw van de toeslagen. Hierdoor zijn de ‘optimalisatiefouten’ bij nieuwe stelsels groter. Uit onderzoek van French en Brundell (2020, p.99) naar Engelse werknemers blijkt dat de begrijpelijkheid van pensioenstelsels impact kan hebben op het aantal gewerkte uren. Britse burgers reageren arbeid technisch anders op een toekomstige pensioenverhoging, wanneer zij de regels van het stelsel beter begrijpen. Dit toont aan dat de manier waarop toelages worden uitgekeerd en de zichtbaarheid van de toelages relevant kunnen zijn.

Voor het vervolg van dit onderzoek wordt uitgegaan van een integraal stelsel met uitkeerbare heffingskortingen. Hierbij wordt aangenomen dat deze kunnen meelopen met de loonbelasting. De reden is dat, mijns inziens, de problematiek van de ‘rondpompmachine’ deels blijft bestaan als de toelages via een aparte uitkeringsinstantie zouden werken. Geld wordt dan namelijk nog steeds geïnd middels een heffing in de loonbelasting of inkomstenbelasting en vervolgens uitgekeerd via een uitkeringsinstantie. Met de uitkeerbare heffingskortingen, gegeven dat deze meelopen met de loonbelasting, verdwijnt dit probleem. Daarnaast vormen de uitkeerbare heffingskortingen en de bijbehorende saldering een fundamentele stelselwijziging (Ministerie van Financiën, 2021c, H5 p.17). Dit maakt onderzoek naar uitkeerbare heffingskortingen, naar mijn mening, extra waardevol.

In het voorstel is verder geen voorkeur uitgesproken voor één van de eerder genoemde varianten (Ministerie van Financiën, 2021c, H5 p.34). Dit sluit aan op de verkennende insteek van de eindrapportage toeslagen; het rapport moet de verschillende mogelijkheden objectief schetsen, maar laat de keuze aan een toekomstig kabinet (Ministerie van Financiën, 2021c, p.6). Voor het vervolg van het onderzoek worden alle drie de varianten bij de analyse betrokken. In mijn optiek kunnen de varianten gezien worden als drie smaken, waar geen voor de hand liggende keuze uit kan worden gemaakt. Daarom is het waardevol om bij elke variant te kijken wat de uitkomsten zijn voor bijvoorbeeld de marginale druk of het inkomen. Omdat de varianten stelselmatig hetzelfde zijn en alleen verschillen in tarieven en bedragen, zou deze keuze ook niet ten koste gaan van de diepgang van de analyse.

3.2.5 Uitwerking van het integrale stelsel van de drie huishoudens

Een invulling van het integrale stelsel aan de hand van de geschetste huishoudens illustreert de implicaties voor de loonheffingen en de toeslagen/toelages. De huishoudens zijn opnieuw uitgewerkt, maar nu aan de hand van de integrale tarieven (Tabel 3.1) en de integrale toelages (Tabel 3.2). Deze uitwerkingen worden ook gebruikt voor de analyse.

In Tabel 7.7 is het integrale stelsel ingevuld voor huishouden A onder de drie varianten. De toeslagen zijn vervangen door toelages, zoals te zien in de eerste kolom. Doordat het huishouden uit twee kinderen en twee ouders bestaat, kan het meerdere keren aanspraak maken op sommige toelages (zie de vijfde

kolom). In de onderste rij staat het NBI van het huishouden onder variant 1, variant 2 en variant 3. Dit is respectievelijk 4.659 euro, 4.663 euro en 4.699 euro per maand.

In Tabel 7.8 is het integrale stelsel uitgewerkt voor huishouden B. Zoals te zien in de tweede kolom zijn de toelages en de arbeidskorting voor dit huishouden hetzelfde als voor huishouden A. De verschuldigde belasting voor box 1 is fors afgenomen. Het NBI van het huishouden onder variant 1, variant 2 en variant 3 is respectievelijk 4.118 euro, 4.169 euro en 4.182 euro per maand.

Tenslotte zijn in Tabel 7.9 de heffingen onder het integrale stelsel uitgewerkt voor huishouden C. Zoals te zien in de vijfde kolom, kan het huishouden minder vaak aanspraak maken op de toelage per volwassene en de toelage per kind dan de andere huishoudens. Daarnaast krijgt het huishouden een additionele toeslag voor alleenstaande ouders. Het NBI van het huishouden onder variant 1, variant 2 en variant 3 is respectievelijk 2.754 euro, 2.814 euro en 2.799 euro per maand.

3.3 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is uiteengezet hoe een integraal stelsel eruit kan zien. Het integrale stelsel wordt gekenmerkt door een vereenvoudiging van box 1 en inkomensafhankelijke toelages. Deze toelages zijn slechts afhankelijk van een aantal simpele kenmerken. In de eindrapportage toeslagen is niet ingegaan op de manier van uitkeren van de toelages en ook geen voorkeur uitgesproken over de drie varianten. Met het oog op de rondpompmachine en het feit dat de uitkeerbare heffingskortingen nieuw zijn, wordt uitgegaan van een stelsel met uitkeerbare heffingskortingen. Verder is geen expliciete keuze gemaakt tussen de varianten, omdat elke variant een reële uitkomst van het stelsel biedt en daarmee onderzoekwaardig is.

Hoofdstuk 4. Resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt nader onderzoek gedaan naar de implicaties die een integraal stelsel heeft op burgers aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Hierbij wordt aan de hand van representatieve huishoudens gekeken naar de marginale druk, de inkomenseffecten, de liquiditeit en de arbeidsparticipatie. De combinatie van de inkomstenbelasting en het toeslagenstelsel zoals deze momenteel van toepassing zijn, wordt hiervoor telkens met het integrale stelsel vergeleken. Vanaf nu zal voor eenvoud worden gesproken over het huidige stelsel (de combinatie van het toeslagenstelsel en de inkomstenbelasting) en het integrale stelsel (het stelsel zoals uitgewerkt in hoofdstuk 3). Zoals eerder benoemd, blijft de kinderopvangtoeslag buiten beschouwing; deze zal daarom van het NBI worden afgehaald. Wegens het grote aantal tabellen zijn, met oog op de leesbaarheid, een groot aantal uitwerkingen verplaatst naar de appendix.

4.2 Inkomenseffect

4.2.1 Inkomenseffect huishouden A

In Tabel 7.10 is het inkomenseffect uitgewerkt voor huishouden A onder variant 1. De heffing van box 1 daalt met circa 6.000 euro, zoals te zien in de derde kolom. Tegelijkertijd moet het huishouden circa 16.000 euro aan toeslagen inleveren. Hoewel de toename in toelages van 6.304 euro hier deels voor compenseert is dit niet voldoende. Het inkomen van het huishouden daalt onder variant 1 met 1.510 euro ofwel 2,61 procent.

In Tabel 7.11 is het inkomenseffect uitgewerkt voor variant 2. De box 1 heffing onder variant 2 is een stuk hoger dan bij variant 1. Tegelijkertijd is de arbeidskorting gestegen en zijn ook de toeslagen toegenomen. Het inkomenseffect is sterk vergelijkbaar met dat van variant 1. Het inkomen daalt met 1.467 euro ofwel 2,55 procent.

In Tabel 7.12 is het inkomenseffect uitgewerkt onder variant 3. De heffing van box 1 is vergelijkbaar met de heffing onder variant 1. De kortingen zijn echter iets lager. Onder variant 3 neemt het inkomen daarom af met circa 1.030 euro ofwel 1,79 procent.

4.2.2 Inkomenseffect huishouden B

In Tabel 7.13 is het inkomenseffect uitgewerkt voor huishouden B onder variant 1. De heffing van box 1 daalt met circa 6.500 euro. Tegelijkertijd moet het huishouden meer toeslagen inleveren dan huishouden A, de toelages zijn circa 5.000 euro hoger dan de toeslagen zoals te zien in de derde kolom.

Het huishouden wordt door het integrale stelsel nagenoeg volledig gecompenseerd voor het wegvallen van de toeslagen en de kortingen. Het inkomen neemt af met 136 euro ofwel 0,27 procent.

In Tabel 7.14 is het inkomenseffect uitgewerkt voor variant 2. De ouders in huishouden B bevinden zich volledig in de eerste schijf (inkomen tot 25.000). Doordat het percentage van de eerste schijf in variant 2 (29,70 procent) een stuk hoger ligt dan dat van variant 1 (22,65 procent), neemt de heffing fors toe onder deze variant. De hogere kortingen onder variant 2 in combinatie met de hogere toelages compenseren voor de hogere heffing in box 1. Het inkomen neemt toe met 483 euro ofwel 0,98 procent.

In Tabel 7.15 is het inkomenseffect uitgewerkt voor variant 3. Net zoals bij variant 1 neemt de heffing van box 1 fors af maar zijn de arbeidskortingen en toelages vrij hoog. Dit zorgt ervoor dat het inkomen onder variant 3 stijgt met 633 euro ofwel 1,28 procent.

4.2.3 Inkomenseffect huishouden C

In Tabel 7.16 is het inkomenseffect uitgewerkt voor huishouden C onder variant 1. De alleenstaande ouder moet relatief veel aan kortingen inleveren in vergelijking met de tweeverdiener huishouden, circa 8.000 euro. Dit komt onder andere door de IACK. Ook maakt zij momenteel aanspraak op alle toeslagen en krijgt zij boven op het standaard kindgebonden budget nog de ALO-kop. Hierdoor verliest zij relatief veel regelingen in het integrale stelsel. Waar de andere huishoudens meer toelages ontvangen dan toeslagen, ontvangt huishouden C circa 1.600 euro aan toelages dan toeslagen. De additionele toelage voor alleenstaande ouders compenseert deels voor deze implicaties, maar dit is niet voldoende. Het inkomen daalt onder variant 1 met 6.614 euro ofwel 16,21 procent.

In Tabel 7.17 zijn de inkomenseffecten uitgewerkt onder variant 2. De heffing stijgt met circa 2000 euro in vergelijking met variant 1. Tegelijkertijd nemen ook de toelages fors toe, op de additionele toelage voor alleenstaande ouders na. Het inkomenseffect is onder variant 2 minder negatief dan onder variant 1. Het inkomen daalt met 5.890 euro ofwel 14,44 procent.

Ten slotte is in Tabel 7.18 het inkomenseffect uitgewerkt voor variant 3. Ook bij huishouden C zijn de inkomenseffecten van variant 3 sterk vergelijkbaar met de effecten van variant 1. De toelages zijn echter iets verhoogd in vergelijking met variant 1. Het inkomen daalt met 6.074 euro ofwel met 14,89 procent.

4.2.4 Overzicht inkomenseffecten huishoudens

In Tabel 4.1 staat een overzicht van de gevonden inkomenseffecten. De inkomenseffecten voor huishouden A zijn minimaal negatief. Voor huishouden B varieert het inkomenseffect van een minimale toename tot een minimale achteruitgang. Beide huishoudens worden vrijwel volledig gecompenseerd

voor het wegvallen van de toeslagen en de heffingskortingen. Huishouden C ervaart onder elke variant een significante negatieve achteruitgang. Dit kan worden toegewezen aan het relatief grote aantal toeslagen dat dit huishouden moet inleveren, en de geringe aanspraak op toelages door het formaat van het huishouden.

Tabel 4.1: Overzicht inkomenseffecten huishoudens

Huishouden	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Huishouden A	-2,61%	-2,55%	-1,79%
Huishouden B	-0,27%	+0,98%	+1,28%
Huishouden C	-16,21%	-14,44%	-14,89%

4.3 Marginale druk

4.3.1 Formule marginale druk

De marginale druk van een huishouden (h) wordt berekend met onderstaande formule. Het gedeelte na de min representeert de verandering van het NBI naar verhouding van de verandering van het bruto inkomen. Door dit gedeelte met 100 procent te vermenigvuldigen en van 1 af te trekken, blijft het percentage over dat niet tot een toename van het NBI leidt.

$$\text{Marginale druk} = 1 - (\Delta \text{NBI}_h / \Delta \text{BI}_h) * 100\%$$

4.3.2 Marginale druk huishouden A

In Tabel 7.19 is de marginale druk uitgewerkt voor huishouden A. In de tweede rij is de marginale druk onder het huidige stelsel te zien, de onderste drie rijen laten de marginale druk onder de drie varianten zien. Huishouden A ervaart bij een bruto inkomenstoename van 1.000 euro (per ouder) op dit moment een marginale druk van 30,63 procent. Onder de drie voorgestelde varianten ligt deze druk een stuk hoger. Onder variant 1 is de marginale druk 52,61 procent, onder variant 2 is de druk 56,02 procent en onder variant 3 is de druk ook 56,02 procent.

De verhoging van de marginale druk valt te verklaren doordat beide ouders in huishouden A in het integrale stelsel in de tweede schijf zitten. In deze schijf geldt onder de drie varianten een tarief van circa 50 procent, wat een stuk hoger is dan de eerste schijf van het huidige stelsel (36,97 procent). Verder is de arbeidskorting vanaf een inkomen van 15.000 euro constant. Naast de IAB zijn er in het integrale stelsel geen inkomensafhankelijke regelingen. Hierdoor vindt de marginale druk zijn oorsprong voornamelijk in het tarief waarin het huishouden zich bevindt. Vanaf een inkomen van 50.000 euro zou het tarief weer afnemen, maar hiervoor is bijna een verdubbeling van het inkomen per ouder nodig.

4.3.3 Marginale druk huishouden B

In Tabel 7.20 is de marginale druk uitgewerkt voor huishouden B. Bij een inkomenstoename van 1000 euro bruto (per ouder) is de marginale druk momenteel 40,9 procent. Dit is aanzienlijk hoger dan de marginale druk van huishouden A. Hoewel huishouden B meer arbeidskorting krijgt, moet het momenteel meer inleveren aan algemene heffingskorting, IACK en toeslagen. Onder de drie varianten daalt de marginale druk. Onder variant 1 is de marginale druk 27,61 procent, onder variant 2 is de druk 34,39 procent en onder variant 3 is de druk 28,44 procent.

Deze relatief lage druk valt te verklaren doordat beide ouders, met en zonder verhoging, volledig in de eerste schijf vallen van het integrale stelsel. In deze schijf geldt een aanzienlijk lager percentage dan onder het huidige stelsel. Hierbij moet worden genuanceerd, dat de ouders bij een verdere verhoging van het inkomen al snel in de tweede schijf zullen vallen, waardoor de marginale druk fors toeneemt.

4.3.4 Marginale druk huishouden C

Tenslotte is in Tabel 7.21 de marginale druk uitgewerkt voor huishouden C. Voor huishouden C ligt de marginale druk bij een inkomenstoename van 1000 euro bruto momenteel op 55,42 procent. Dit is een stuk hoger dan bij de andere huishoudens. Dit valt te verklaren doordat het huishouden recht heeft op alle vier toeslagen. Doordat deze afbouwen naar inkomen, zorgt dat voor een relatieve steile afbouw in vergelijking met de andere huishoudens. Ook kreeg de ouder voor de verhoging al de maximale arbeidskorting, deze kan dus niet verder toenemen ter verlaging van de druk.

Onder de drie voorgestelde varianten blijft de marginale druk vergelijkbaar met de marginale druk onder het huidige stelsel. Onder variant 2 en 3 neemt de marginale druk zelfs licht toe. De druk is 53,01 procent onder variant 1, 55,6 procent onder variant 2 en 56,80 procent onder variant 3.

Onder het integrale stelsel valt al het extra inkomen voor huishouden C volledig in de tweede schijf. Hierdoor ligt de marginale druk, net zoals bij huishouden A, dicht bij het tarief van die schijf.

4.3.4 Overzicht marginale druk huishoudens

In Tabel 4.2 staat een overzicht van de gevonden marginale druk voor de verschillende huishoudens. Onder het integrale stelsel valt het marginale effect van de toeslagen volledig weg, doordat de vervangende toelages niet inkomensafhankelijk zijn. De heffingskortingen (exclusief de arbeidskorting) zijn evenmin van toepassing. Daarnaast zorgen de veranderingen aan de schijven van box 1 voor grote verschillen in de marginale druk. Zoals te zien in de bovenste rij, neemt de marginale druk voor

huishouden A significant toe onder de drie varianten. Voor huishouden B neemt de marginale onder elke variant af. Voor huishouden C blijft de marginale redelijk vergelijkbaar, onder variant 2 en variant 3 neemt de marginale druk iets toe. Hieruit blijkt dat de marginale druk, voor de onderzochte intervallen en doelgroep, niet absoluut afneemt en onder omstandigheden zelfs fors toeneemt.

Tabel 4.2 Overzicht marginale druk huishoudens

Huishouden	Huidige stelsel	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Huishouden A	30,63%	52,61%	56,02%	56,02%
Huishouden B	40,96%	27,61%	34,39%	28,44%
Huishouden C	55,42%	53,01%	55,60%	56,80%

4.4 Liquiditeit

4.4.1 Formule liquiditeit

Bij de liquiditeit wordt gekeken naar de verhouding tussen de beschikbare middelen (het NBI) en de maandelijkse lasten. Voor de maandelijkse lasten wordt het persoonlijk budgetadvies van het nationaal instituut voor budgetvoorlichting (Nibud) gebruikt. Deze instantie adviseert en informeert huishoudens over budgettering. Het persoonlijk budgetadvies van Nibud kan aan de hand van de geschetste huishoudens de maandelijkse lasten budgetteren. Het vergelijkt de ingevulde gegevens met huishoudens die overeenkomsten vertonen met bijvoorbeeld de gezinsopbouw, het NBI en de woonsituatie. Voor de berekening van Nibud wordt voor elk huishouden het NBI onder het huidige stelsel gebruikt. De kosten voor lucratieve zaken zijn hiervan afgehaald, omdat wordt er wordt gekeken naar vaste lasten. De kosten voor kinderopvang zijn ook weggehaald.

De maandelijkse lasten kunnen volgens het persoonlijk budgetadvies van Nibud worden ingedeeld in drie categorieën:

1. Vaste lasten, zoals huur, energie, vervoer, verzekeringen en abonnementen;
2. Reserveringsuitgaven, een geschat bedrag dat per maand opzij moet worden gezet voor bijvoorbeeld vervanging van de inboedel, niet-vergoede ziektekosten en kleding;
3. Huishoudelijke uitgaven, zoals voeding, kapper en schoonmaakmiddelen.

Voor de liquiditeit wordt aangenomen dat de huishoudens verder geen aanzienlijk vermogen hebben opgebouwd. Op deze manier worden de maandelijkse lasten en inkomen op een neutrale manier bekeken. Tegelijkertijd sluit dit ook aan op het onderzochte segment. Zo lag het doorsnee vermogen van huishoudens in het lagere huur segment in 2022 slechts op circa 3.700 euro (CBS, 2024, par. 5.4).

Voor de liquiditeit wordt onderstaande formule gebruikt. De liquiditeit wordt onderzocht op het niveau van het huishouden (h). Als de ratio boven de 1 ligt, betekent dit dat het huishouden geld over houdt na het voldoen van de maandelijkse lasten. Ligt de ratio onder de 1, dan betekent dit dat het huishouden niet alle lasten kan dekken met het inkomen van die maand.

$$Liquiditeit_h = \frac{NBI_h \text{ per maand}}{Maandelijkse \text{ lasten}_h}$$

4.4.2 Resultaten liquiditeit

In Tabel 4.13 staat het overzicht van de gevonden liquiditeitseffecten voor de huishoudens in loondienst. De bijbehorende berekeningen zijn toegevoegd in de tabellen 7.22 (Huishouden A), 7.23 (huishouden B) en 7.24 (huishouden C). Voor de huishoudens sluit de impact op de liquiditeit sterk aan op de gevonden inkomenseffecten. Dit valt te verklaren doordat de maandelijkse uitgaven constant blijven en de toelages net zoals de toeslagen op maandelijkse basis kunnen worden uitgekeerd. De toelages lopen verder mee met de loonbelasting en worden hierdoor net zoals de toeslagen maandelijks toegepast. Hierdoor heeft het integrale stelsel, buiten het inkomenseffect om, geen complicaties voor de liquiditeit van huishoudens.

Tabel 4.13: Liquiditeit per maand huishoudens

Stelsel	Huishouden A	Huishouden B	Huishouden C
Huidige stelsel	1,14	1.05	1.29
Variant 1	1,11	1.05	1.07
Variant 2	1.11	1.06	1.10
Variant 3	1.12	1.06	1.09

Zoals bovenstaand te zien, heeft huishouden A onder het huidige stelsel een overschot van 14 procent ten opzichte van de maandelijkse lasten. Bij huishouden B is deze marge een stuk kleiner. Voor huishouden B zijn de maandelijkse lasten sterk vergelijkbaar met de lasten van huishouden A (zie appendix), terwijl het huishouden substantieel minder inkomen geniet. De veranderingen onder de varianten zijn in lijn met de gevonden inkomenseffecten.

Huishouden C heeft onder het huidige stelsel een relatief hoge liquiditeit. Dit komt doordat de vaste lasten voor dit huishouden lager zijn dan voor de andere huishoudens. Dit huishouden heeft lagere huurkosten, doordat het huurt in de sociale sector. Daarnaast is het huishouden minder geld kwijt aan huishoudelijke uitgaven en reserveringsuitgaven doordat het een kleiner huishouden betreft. Onder de voorgestelde varianten neemt de liquiditeit fors af, doordat het huishouden veel inkomen moet inleveren.

Doordat de toelages mee kunnen lopen met de loonbelasting, worden deze net zoals de toeslagen maandelijks toegepast. Hierdoor ontstaat gedurende het jaar, buiten het inkomenseffect om, geen verschil in liquiditeit.

4.5 Arbeidsparticipatie

4.5.1 Arbeidsparticipatie en de marginale druk

Zoals benoemd in de opzet, liggen exacte schattingen van de arbeidsparticipatie buiten de reikwijdte van dit onderzoek. Wel is het waardevol om aan de hand van bestaande literatuur een inschatting te maken op basis van de gevonden implicaties.

In onderzoek naar de Nederlandse economie hebben Bovenberg et al. (2000) de implicaties van belasting hervormingen uitgewerkt. Zij bouwen hiermee voort op het Nederlandse MIMOSA model. Dit model representeert de kenmerken van de Nederlandse economie en wordt door de overheid gebruikt om de impact van beleidsveranderingen te simuleren. In hun onderzoek vinden Bovenberg et al. dat de marginale druk negatief samenhangt met het aantal gewerkte uren van burgers. Een afname van de marginale druk van 0,6 procent leidt in hun onderzoek tot een toename van het aantal gewerkte uren van circa 2 procent leidt (Bovenberg et al. 2000, Tabel 2).

Huishouden A ondervindt onder de drie varianten een forse verhoging van de marginale druk van circa 20 procent. Dit zal opzichzelfstaand tot een verlaging van het gewerkte uren leiden.

Huishouden B ondervindt onder de drie varianten een forse verlaging van de marginale druk van circa 15 procent. Dit impliceert dat dit huishouden meer zou gaan werken. Echter zou een rationeel huishouden B inzien, dat het zich op de grens van de eerste schijf bevindt. Als huishouden B zich hier niet van bewust is, kan het zijn dat het de marginale druk onderschat en te veel gaat werken.

Voor huishouden C verandert de marginale druk minimaal, met een afname van circa 2 procent tot een toename van circa 1,5 procent. Hierop kan worden verwacht dat dit opzichzelfstaand niet tot significante veranderingen in de marginale druk leidt.

4.5.2 Arbeidsparticipatie en het inkomenseffect

In hun model hebben Bovenberg et al. ook een simulatie uitgewerkt met vaste heffingskortingen. Deze veranderen de waarde van arbeid niet en laten daarom de implicaties van het inkomenseffect op de arbeidsparticipatie zien. In hun onderzoek tonen ze aan dat het inkomen negatief samenhangt met het aantal gewerkte uren van burgers. De heffingskorting, ter grootte van 0,6 procent van de gemiddelde belastingdruk in euro's, heeft een negatieve impact op het aantal gewerkte uren van circa 0,1 procent

(Bovenberg et al, 2000, Tabel 2). Dit valt te verklaren doordat burgers wanneer zij meer geld hebben, maar de waarde van arbeid hetzelfde blijft, minder prikkels ervaren om meer te gaan werken.

Huishouden A en B ervoeren onder het integrale stelsel minimale inkomenseffecten. Voortbouwend op bovenstaande literatuur zou dit aldus geen significante consequenties hebben voor de arbeidsparticipatie.

Voor huishouden C werden zeer negatieve inkomenseffecten gevonden. Hierop kan worden verwacht dat het huishouden meer gaat werken om te compenseren voor dit verlies in inkomen. Tegelijkertijd moet hierin worden genuanceerd dat het huishouden al fulltime werkt en een verhoging van de gewerkte uren dan boven veertig uur zou moeten liggen. Dat het huishouden fulltime werkt, is echter een aanname en doet daarom niet per se af aan deze conclusie.

4.5.1 Arbeidsparticipatie en belastingmisvattingen

De vormgeving van een belastingstelsel richting de belastingplichtigen kan van impact zijn op de arbeidsparticipatie. Onderzoek naar belastingmisvattingen laat zien dat huishoudens minder rationele keuzes maken wanneer zij stelsels niet goed begrijpen. Zo tonen Abele en Jäger (2015) aan dat belastingplichtigen bij nieuwe stelsels geneigd zijn hetzelfde aantal uren te blijven werken onverminderd of dit aantal uur nog optimaal is. Dit komt doordat burgers zich niet goed verdiepen in het stelsel of de expertise missen om zich optimaal aan te passen aan de nieuwe regelingen. Verder tonen Weber en Schram (2017) aan dat huishoudens minder werken, wanneer veel belasting via de loonheffingen gaat dan wanneer dezelfde heffingen via de inkomstenbelasting gaan. Dit impliceert dat burgers niet altijd goed inzien waar de heffingen vandaan komen en daarmee irrationeel kunnen reageren op de hoedanigheid van belastingen. Dit alles kan ertoe leiden dat de onderzochte huishoudens de nieuwe regelingen van een integraal stelsel niet goed bevatten en hierdoor irrationaal reageren op alle veranderingen. Het feit dat de onderkant van de arbeidsmarkt kampt met lage opleidingen en lichte verstandelijke handicaps, zal in mijn optiek bijdragen aan dit misbegrip. Bovendien betreft het integrale stelsel een grote fundamentele verandering op de toeslagen en de inkomstenbelasting zoals deze nu van toepassing zijn, waardoor het wellicht langer duurt voordat burgers bekend zijn met het stelsel.

Het kan zijn dat huishoudens zich niet bewust zijn van de marginale druk die op hen van toepassing is en hierdoor te veel of te weinig werken onder het integrale stelsel. Anderzijds zien burgers wellicht niet in dat de schijven sneller oplopen en de extra inkomsten omlaag gaan, wanneer zij een nieuwe schijf bereiken. Dit zorgt ervoor dat de impact van de marginale druk en het inkomenseffect op de arbeidsparticipatie genuanceerd moeten worden.

Verder betekent dit ook dat de uitkeerbare heffingskortingen, als nieuw fiscaal instrument, wellicht niet goed begrepen worden. Zo is het mogelijk dat burgers niet inzien dat de toelages niet meer afbouwen naar inkomen en hierdoor minder gaan werken dan optimaal. Anderzijds zou een gebrek aan inzicht in de loonheffingen ertoe kunnen leiden dat burgers denken dat arbeid meer loont. Zo kan het zijn dat zij bij het uitkeren van het loon niet inzien dat hier vaste toelages in zijn verwerkt, of de hoogte van deze toelages niet goed inzien. Dit alles leidt ertoe dat de eerder besproken relaties tussen de arbeidsparticipatie en de marginale druk en het inkomenseffect genuanceerd moeten worden.

4.6 Deelconclusie

In dit hoofdstuk zijn de gevolgen van een integraal stelsel besproken omtrent de marginale druk, inkomenseffecten, liquiditeit en arbeidsparticipatie. Hierbij zijn drie representatieve huishoudens aan de onderkant van de arbeidsmarkt geanalyseerd. De inkomenseffecten varieerden van minimaal positief tot een zeer negatieve achteruitgang. Vooral het alleenstaande huishouden moet in het integrale stelsel veel regelingen inleveren. Ook de marginale druk varieert. Zo is sprake van een verlaging van de druk voor huishouden A terwijl de marginale druk voor huishouden B significant toeneemt. De impact op de liquiditeit sluit sterk aan op de inkomenseffecten; deze blijft voor huishouden A en B vergelijkbaar maar ging voor huishouden C sterk achteruit. Tenslotte is aan de hand van literatuur het effect op het aantal gewerkte uren geanalyseerd. Dit hangt onder andere samen met de marginale druk en het inkomen. Hierbij wordt genuanceerd dat huishoudens een nieuw stelsel niet altijd goed begrijpen en de manier waarop de heffingen zichtbaar zijn ook van belang is.

Hoofdstuk 5. Conclusie en aanbevelingen

5.1 Conclusie

De onderkant van de arbeidsmarkt betreft een segment van de arbeidsmarkt waar burgers werken voor minimumloon of net erboven. Deze burgers hebben veelal te maken met (hoge) toeslagen maar ook met andere regelingen zoals kinderbijslag en de IACK. Beleidsmakers zijn bezorgd over het welzijn van deze burgers. Naar aanleiding van IBO toeslagen is daarom gekeken wat de economische implicaties zijn van een integraal stelsel voor huishoudens in dit segment.

Onder het toeslagenstelsel ontvangen huishoudens inkomensafhankelijke toeslagen ter voorziening in een drietal vitale voorzieningen: zorg, huur en kinderopvang. Echter blijkt uit het IBO toeslagen dat er veel problematiek is met het toeslagenstelsel. Zo is er sprake van veel terugvorderingen en nabetalingen, is het toeslagenstelsel erg complex en leidt het toeslagenstelsel tot een hoge marginale druk. In het IBO toeslagen zijn meerdere alternatieven voorgesteld. Eén van de alternatieven is een stelsel waarbij het toeslagenstelsel wordt geïntegreerd in de inkomstenbelasting. Dit wordt een integraal stelsel genoemd. Bij een integraal stelsel verdwijnen de toeslagen en worden deze vervangen door inkomensafhankelijke toelages. Deze zijn eenvoudiger dan de toeslagen, maar minder gericht. Verder wordt box 1 vergaand vereenvoudigd. In het IBO toeslagen is de uitvoering van de toelages niet nader uitgewerkt. Hoewel niet relevant voor de parameters die centraal stonden in het IBO toeslagen (marginale druk en inkomenseffecten), beargumenteert dit onderzoek dat dit wel relevant kan zijn voor de liquiditeit en de arbeidsparticipatie. In dit onderzoek is, met oog op de rondpomp machine gekeken naar een stelsel met uitkeerbare heffingskortingen. Omdat elke variant in mijn optiek een reële uitkomst is en de varianten stelselmatig hetzelfde zijn, is verder elke variant van het integrale stelsel onderzocht.

Er zijn verschillende huishoudens geschetst die de onderkant van de arbeidsmarkt moeten representeren. Door de relevante regelingen onder het huidige en het integrale stelsel voor de onderkant van de arbeidsmarkt te bekijken, zijn de economische gevolgen van een nieuw stelsel geanalyseerd met betrekking tot het inkomenseffect, de marginale druk, de liquiditeit en de arbeidsparticipatie. Er is gekeken naar een drietal huishoudens:

1. Huishouden A met twee ouders die fulltime minimumloon verdienen met twee kinderen;
2. Huishouden B. Dit huishouden is hetzelfde huishouden als huishouden A, maar hier werken de ouders parttime;
3. Huishouden C met één alleenstaande ouder met één kind.

Voor huishouden A en B zijn beperkte inkomenseffecten gevonden. De twee huishoudens worden in het integrale stelsel grotendeels gecompenseerd voor het wegvallen van de toeslagen en de kortingen. In lijn met deze inkomenseffecten blijft de liquiditeit van deze huishoudens redelijk neutraal. Voor huishouden A neemt de marginale druk fors toe. Voor huishouden B neemt de marginale druk fors af. Dit valt grotendeels te verklaren door de opbouw van de voorgestelde tariefschijven van box 1. Naar aanleiding van deze bevindingen kan worden verwacht dat huishouden A minder gaat werken. Tegelijkertijd wordt verwacht dat huishouden B hierdoor meer gaat werken. Exacte schattingen zijn echter lastig. Concluderend blijkt het integrale stelsel relatief neutrale effecten te hebben voor huishouden A en B.

Bij huishouden C leidt het integrale stelsel tot zeer negatieve inkomenseffecten van circa 16 procent onder de drie varianten. Het huishouden ontvangt op dit moment veel toeslagen, maar ook relatief veel kortingen. In het nieuwe stelsel wordt het wegvallen van deze regelingen deels gecompenseerd met een extra toelage, maar dit is niet voldoende. Hierop gaat ook de liquiditeit van dit huishouden significant achteruit, hoewel deze in beginsel wel hoger was dan de liquiditeit van de andere huishoudens. De marginale druk blijft voor dit huishouden vergelijkbaar. Aan de hand van de literatuur wordt verwacht dat het huishouden meer zal gaan werken om het inkomensverlies te compenseren. Dergelijke vergaande effecten voor een redelijk standaard alleenstaande ouder huishouden werden niet benoemd in de bestaande literatuur. De gevonden effecten voor huishouden C zijn buiten proportie groot in vergelijking met andere huishoudens.

Bij de arbeidsparticipatie werd genuanceerd dat huishoudens door misbegrip niet altijd rationeel reageren op belastingen. Doordat huishoudens zich niet bewust zijn van de marginale druk, of de uitkeerbare heffingskortingen niet begrijpen, is het mogelijk dat zij meer of minder werken dan optimaal. Hierbij werd benadrukt dat de kenmerken van het segment en het formaat van de veranderingen onder het integrale stelsel hieraan kunnen bijdragen.

5.2 Aanbevelingen

5.2.1 Extra regeling alleenstaanden

De bevindingen voor het alleenstaande ouder huishouden zijn erg negatief en kunnen als onwenselijk worden gezien. Tegelijkertijd beargumenteert dit onderzoek dat dit geen unieke bevinding is, doordat het een redelijk standaard huishouden in het onderzochte segment betreft. Het zou daarom van waarde kunnen zijn om na te denken over een regeling die dit soort huishoudens in het integrale stelsel extra compenseert. Wellicht ligt het voor de hand om de additionele toelage voor alleenstaande ouders te verhogen. Doordat de toelages niet inkomensafhankelijk zijn, raakt dit echter ook huishoudens met een hoger inkomen. Een alternatief zou zijn om een extra regeling toe te voegen aan het integrale stelsel.

Extra regelingen maken het integrale stelsel volgens de eindrapportage toeslagen echter complexer (Ministerie van Financiën, 2021b, p.33). Dit zou daardoor deels ingaan tegen de beoogde eenvoud van het integrale stelsel. Dit onderzoek raadt daarom aan om in ieder geval te kijken naar de opties voor alleenstaande ouders met een laag inkomen.

5.2.2 Burger onderzoek uitkeerbare heffingskortingen

De complexiteit van het toeslagenstelsel bleek problematisch, onder andere door de niet gebruikte toeslagen en het grote aantal terugvorderingen. In dit onderzoek komt naar voren dat de vormgeving van de uitkeerbare heffingskortingen impact heeft op de begrijpelijkheid van het integrale stelsel. Dit fiscale instrument is nog niet eerder toegepast. Voor een accurater inzicht in de doelmatigheid van uitkeerbare heffingskortingen zou een extra burgeronderzoek naar deze kortingen daarom waardevol kunnen zijn. Ook met oog op de arbeidsparticipatie zou dit van meerwaarde kunnen zijn.

5.2.3 Zelfstandigen

In dit onderzoek zijn zelfstandigen buiten beschouwing gelaten. Zoals eerder benoemd is (schijn) zelfstandigheid echter veel voorkomend aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Ik verwacht dat een integraal stelsel voor zelfstandigen andere economische implicaties heeft dan voor burgers in loondienst.

Ten eerste zijn zelfstandigen momenteel gerechtigd tot de zelfstandigen aftrek (Artikel 3.76 Wet IB 2001) en zijn zij momenteel niet verplicht om zich te verzekeren voor de werknemersverzekeringen. Dit betekent, dat zij in beginsel meer kunnen aftrekken en minder premies betalen dan burgers in loondienst. Onder het integrale stelsel verdwijnt de zelfstandigenaftrek. In combinaties met het kleinere aantal premies verwacht ik dat de inkomenseffecten en de veranderingen in de marginale druk voor zelfstandigen daarom anders zullen zijn.

Verder voldoen zelfstandigen de inkomstenbelasting jaarlijks terwijl de toeslagen maandelijks worden uitgekeerd. Wanneer de toelages worden uitgekeerd via uitkeerbare heffingskortingen, betekent dit dat de toelages voor deze burgers in principe in één keer worden verrekend bij het betalen van de inkomstenbelasting. De toelages zouden dan aldus niet maandelijks worden uitgekeerd. Ik verwacht dat dit, gedurende het jaar, mogelijk tot een groot verschil in liquiditeit leidt.

Naar aanleiding van deze redeneringen zou een nader onderzoek naar zelfstandigen en het integrale stelsel waardevol kunnen zijn. Ook met oog op de fiscale behandeling van zelfstandigen die al langer een onderwerp van discussie is zou dit passend zijn.

5.2.4 Marginale druk

Uit het onderzoek bleek dat de marginale druk voor een aantal huishoudens in het onderzochte segment niet daalt onder het integrale stelsel en soms zelfs significant stijgt. Dit was deels toe te wijzen aan het verloop van de belastingschijven onder het integrale stelsel, die erg verschillen van de huidige schijven in box 1. Nu is de vraag of een dergelijke stijging van de marginale druk in het lagere loonsegment een gewenste bijkomstigheid is.

Net zoals bij de additionele toeslag voor alleenstaanden ontstaat het probleem dat extra regelingen het stelsel in beginsel weer complexer maken. In mijn ogen zou een verandering van de arbeidskorting mogelijk een passende oplossing kunnen bieden, doordat deze onder het integrale stelsel nog steeds inkomensafhankelijk is. Deze loopt tot een inkomen van 15.000 euro op in verhouding met het inkomen en is vanaf 15.000 euro constant. Wellicht dat deze korting langer op kan lopen, tot bijvoorbeeld 25.000 om zo de marginale druk te verlagen. Nader onderzoek naar wat hierin fiscaal technisch mogelijk is zou daarom waardevol kunnen zijn.

6. Literatuur

Abeler, J., & Jäger, S. (2015). Complex tax incentives. *American Economic Journal: Economic Policy*, 7(3), 1-28. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/pol.20130137>

Beens, M. G. H. (2023, 11 juli). Belastingdruk bij méér werken minder hoog dan vaak gedacht. *ESB*. <https://esb.nu/belastingdruk-bij-meer-werken-minder-hoog-dan-vaak-gedacht/#:~:text=Marginale%20druk%20lager%20dan%20wordt,zo%20blijkt%20uit%20de%20figuur>

Belastingdienst. (z.d). *Schijnzelfstandigheid en wet DBA*. <https://over-ons.belastingdienst.nl/onderwerpen/schijnzelfstandigheid/>

Bovenberg, A., Graafland, J. J., & De Mooij, R. A. (2000). Tax reform and the Dutch labor market: an applied general equilibrium approach. *Journal Of Public Economics*, 78(1-2), 193-214. [https://doi.org/10.1016/s0047-2727\(99\)00116-4](https://doi.org/10.1016/s0047-2727(99)00116-4)

CBS. (2019 januari). *Welvaart in Nederland 2019*. <https://longreads.cbs.nl/welvaartinnederland-2019/belastingen/#:~:text=De%20totale%20bruto%20heffingskorting%20is,procent%20van%20het%20bruto%20inkomen>.

CBS, Nibud, & CPB. (2023). *Op weg naar een nieuwe armoedegrens: Tussenrapport van het gezamenlijke project 'Uniformering armoedeafbakening'*. <https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2023/06/30/op-weg-naar-een-nieuwe-armoedegrens/Op+weg+naar+een+nieuwe+armoedegrens++CBS+Nibud+SCP.pdf>

CPB. (2015). *Marginale druk en participatie-belasting per huishoudenstype in 2015*. Centraal Planbureau. <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-achtergronddocument-26apr2015-marginale-druk-en-participatie-belasting-huishoudtype-2015.pdf>

CPB. (2024). *Materiele welvaart in Nederland 2024: vermogen van huishoudens*. <https://longreads.cbs.nl/materiele-welvaart-in-nederland-2024/vermogen-van-huishoudens/>

CPB, & SCP. (2015). *De onderkant van de arbeidsmarkt in 2025*. <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-boek-17-de-onderkant-van-de-arbeidsmarkt-2025.pdf>

CPB, SCP, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Technisch Natuurwetenschappelijk onderzoek, & Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen. (2016). *Perspectief op de onderkant van de arbeidsmarkt*.

<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2016/07/13/perspectief-op-de-onderkant-van-de-arbeidsmarkt>

Cuelenaere, B., Van Giesen, R., Den Uijl, M., & Vlasblom, J. D. (2024). *Evaluatie Heffingskortingen en tariefstructuur*. Ministerie van Financiën.

https://www.eerstekamer.nl/overig/20240426/eindrapport_evaluatie/document3/f=/vmcwjsyzdjy6.pdf

EBS. (2024). *Werkende armen zijn het vaakst uitzendkracht*. <https://esb.nu/werkende-armen-zijn-het-vaakst-uitzendkracht/>

Fransman, R. (2020). Position paper R. Fransman t.b.v. hoorzitting/rondetafelgesprek Alternatieven voor het toeslagenstelsel. *Tweede Kamer der Staten-Generaal*.

https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2020A04381

Ministerie van Algemene Zaken. (2023). *Kabinet werkt aan opties afschaffen toeslagenstelsel*. *Nieuwsbericht*. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/06/30/kabinet-werkt-aan-opties-afschaffen-toeslagenstelsel>

Ministerie van Financiën. (2019a). *Burgerperspectief op het toeslagenstelsel: Rapportage van een kwalitatief onderzoek* (Kamerstuk 31.066-540).

https://eerstekamer.nl/9370000/1/j4nvjlhjvvt9eu4_j9vvksvji1pf4wd/vl3xilfgq5tj

Ministerie van Financiën. (2019b). *IBO Toeslagen Deelonderzoek 1: Eenvoud of maatwerk: Uitrusten binnen het bestaande toeslagenstelsel* (Kamerstuk 31.066-540).

<https://archieff.rijksbegroting.nl/system/files/12/eindrapport-toeslagen-deel-1.pdf>

Ministerie van Financiën. (2020). *IBO Toeslagen Deelonderzoek 2: Eenvoud of maatwerk: Alternatieven voor het bestaande toeslagenstelsel* (Kamerstuk 31.066-624).

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/04/30/rapport-deel-2-ibo-toeslagen>

Ministerie van Financiën. (2021a). *0a Eindrapportage Alternatieven voor het toeslagenstelsel* (Kamerstuk 31.066-760). <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/12/14/0a-eindrapportage-alternatieven-voor-het-toeslagenstelsel>

Ministerie van Financiën. (2021b). *Ob Beleidsopties (H5) voor alternatieven voor het toeslagenstelsel*. (Kamerstuk 31.066-760). <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/12/14/0b-beleidsopties-h5-voor-alternatieven-voor-het-toeslagenstelsel>

Ministerie van Financiën. (2021c). *Bijlage 3 Achtergrond bij integrale vereenvoudiging belastingen en toeslagen* (Kamerstuk 31.066-760). <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/12/14/0b-beleidsopties-h5-voor-alternatieven-voor-het-toeslagenstelsel>

Ministerie van Financiën. (2023a). *Tussenrapportage toekomst toeslagenstelsel: Bijlage 1* (Kamerstuk 31.066-1272). https://www.eerstekamer.nl/overig/20230630/bijlage_tussenrapportage_toekomst/document3/f=/vm4ii47tpevp_opgemaakt.pdf

Ministerie van Financiën. (2023b). *Wijziging van enige belastingwetten en enige andere wetten (Belastingplan 2024)* (Kamerstuk 30.066-1292). <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31066-1292.pdf>

SCP. (2016). *Hoeveel financiële reserves hebben de armen*. [https://digitaal.scp.nl/armoedein kaart2016/hoeveel_financieel_reserves_hebben_de_armen/#:~:text=Een%20derde%20van%20de%20arme,een%20koopwoning%20\(figuur%202\).](https://digitaal.scp.nl/armoedein kaart2016/hoeveel_financieel_reserves_hebben_de_armen/#:~:text=Een%20derde%20van%20de%20arme,een%20koopwoning%20(figuur%202).)

Spittal, P. (2020). *Saliency and Labour Supply over the Life Cycle* (Doctoral dissertation, University College London). <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10103612/>

Spittal, P. (2022). Benefit Saliency and Labour Supply. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4072722>

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2006). *Regels inzake de aanspraak op een inkomensafhankelijke financiële bijdrage in de kosten van kinderen* (Kamerstuk 30912-3). <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30912-3.html>

Weber, M., & Schram, A. (2017). The non-equivalence of labour market taxes: A real-effort experiment. *The Economic Journal*, 127(604), 2187–2215. <https://doi.org/10.1111/eoj.12365>

7. Appendix

Tabel 7.1 Loonheffingen huishouden A huidige stelsel

Loonbelasting	Ouder 1 in euro's	Ouder 2 in euro's	Toelichting
Bruto loon per ouder	28.454	28.454	13,68 per uur *40*52, Artikel 8 Wet Minimumloon
Gecombineerd tarief	10.519	10.519	Artikel 2.10 Wet IB 2001 36,97% bruto loon
Algemene heffingskorting	3.121	3.121	Artikel 8.10 Wet IB 2001 3.362 – 6,63%*(28.454-24.812)
Arbeidskorting	5.248	5.248	Artikel 8.11 Wet IB 2001 5.158 + 2,471% * (28.454-24.820)
IACK	2.562	0	Artikel 8.14 Wet IB 2001 Van toepassing op één van de ouders. (28454-6.063) * 11,45%
Verzilverde heffingskortingen	10.519	8.369	De totale heffingskortingen voor ouder 1 zijn 10.943 euro maar dit bedrag is gemaximeerd op de verschuldigde belasting. Aldus 10.519
IAB	1.513	1.513	Artikel 43 ZVW/ Artikel 5.4 lid 2 Rzv. 5,32% van het bruto loon.
Nettoloon	26.941	24.791	

Tabel 7.2 Toeslagen en kinderbijslag huishouden A huidige stelsel

Toeslagen per maand	In euro's	Toelichting
Zorgtoeslag	N.v.t	Het gezamenlijke inkomens voor de zorgtoeslag is maximaal 47.368 euro (Artikel 7 Awir).
Huurtoeslag	N.v.t.	Ze betalen 1.350 euro huur. Dit is meer dan de maximale huurgrens voor de huurtoeslag (870 euro). Artikel 13 Wet op de huurtoeslag.
Kindgebonden budget	287	Artikel 2 Wet KB. Dit is in beginsel 4.872 per jaar maar wordt afgebouwd naar het inkomen. Gerechtigd per huishouden
Kinderopvangtoeslag	960	Artikel 1.7 Wet Kinderopvang. Onder andere afhankelijk van het inkomen, de betaalde prijs en het aantal uur aan kinderopvang. Gerechtigd per huishouden
Kinderbijslag per maand	186	Artikel 12 AKw. Gerechtigd per huishouden, circa 280 per kwartaal x 2 kinderen/ 3
Totaal toeslagen en kinderbijslag per maand	1.433	
Netto loon huishouden per maand	4.312	Zie Tabel 7.2.
NBI per maand	5.745	

Tabel 7.3: Loonheffingen huishouden B huidige stelsel

Loonbelasting	Ouder 1 in euro's	Ouder 2 in euro's	Toelichting
Bruto loon	22.763	22.763	13,68 per uur *32*52, Artikel 8 Wet Minimumloon
Gecombineerd tarief 36,97%	8.415	8.415	Artikel 2.10 Wet IB 2001
Algemene heffingskorting	3.362	3.362	Artikel 8.10 Wet IB 2001
Arbeidskorting	4.511	4.511	Artikel 8.11 Wet IB 2001 968+31,433%*(22.763-11.490)
IACK	1.912	0	Artikel 8.14 Wet IB 2001. Van toepassing op 1 van de ouders (22.763-6.063) * 11,45%
Verzilverde heffingskortingen	8.415	7.872	De totale heffingskortingen voor de ouder met de IACK zijn 9.785 maar dit bedrag is gemaximeerd op de verschuldigde belasting. Aldus 8.415
IAB	1.210	1.210	Artikel 43 ZVW/ Artikel 5.4 lid 2 Rzv. 5.32% van het bruto loon.
Netto loon	21.553	21.011	

Tabel 7.4: Toeslagen en kinderbijslag huishouden B huidige stelsel

Toeslagen per maand	In euro's	Toelichting
Zorgtoeslag	44	22 euro per ouder Artikel 2 Wet op de zorgtoeslag. Onder andere afhankelijk van het inkomen en de normpremie.
Huurtoeslag	N.v.t	Ze betalen 1.350 euro huur. Dit is meer dan de maximale huurgrens voor de huurtoeslag (870 euro). Artikel 13 Wet op de huurtoeslag.
Kindgebonden budget	351	Artikel 2 Wet KB. Dit is in beginsel 4.872 per jaar maar wordt afgebouwd naar het inkomen. Gerechtigd per huishouden
Kinderopvangtoeslag	988	Artikel 1.7 Wet Kinderopvang. Onder andere afhankelijk van het inkomen, de betaalde prijs en het aantal uur aan kinderopvang. Gerechtigd per huishouden
Kinderbijslag per maand	186	Artikel 12 AKw. Gerechtigd per huishouden, circa 280 per kwartaal x 2 kinderen/ 3
Totaal toeslagen en kinderbijslag per maand	1.525	
Netto loon huishouden per maand	3.547	Zie Tabel 7.4
NBI per maand	5116	

Tabel 7.5: Loonheffingen huishouden C huidige stelsel

Loonbelasting	Bedragen in euro's	Toelichting
Bruto loon	28.454	13,68 per uur *40*52, Artikel 8 Wet Minimumloon
Gecombineerd tarief 36,97%	10.519	Artikel 2.10 Wet IB 2001 36,97% bruto loon
Algemene heffingskorting	3.121	Artikel 8.10 Wet IB 2001 3.362 – 6,63%*(28.454-24.812)
Arbeidskorting	5.248	Artikel 8.11 Wet IB 2001 5.158 + 2,471% * (28.454-24.820)
IACK	2.562	Artikel 8.14 Wet IB 2001. (28.454-6.063) * 11,45%
Verzilverde heffingskortingen	10.519	De totale heffingskortingen zijn 10.943 maar dit bedrag is gemaximeerd op de verschuldigde belasting. Aldus 10.519
IAB	1.513	Artikel 43 ZVW/ Artikel 5.4 lid 2 Rzv. 5.32% van het bruto loon
Netto loon	26.941	

Tabel 7.6: Toeslagen en kinderbijslag huishouden C huidige stelsel

Toeslagen per maand	In euro's	Toelichting
Zorgtoeslag	104	Artikel 2 Wet op de zorgtoeslag. Onder andere afhankelijk van het inkomen en de normpremie.
Huurtoeslag	370	Artikel 21 Wet op de huurtoeslag, afhankelijk van onder andere de basishuur en de normhuur.
Kindgebonden budget	493	Ze heeft recht op de ALO-kop, dit is 3480 euro extra per jaar. (2.436 + 3.480)/12 Artikel 2.6 wet KB
Kinderopvangtoeslag	519	Artikel 1.7 Wet Kinderopvang. Onder andere afhankelijk van het inkomen, de betaalde prijs en het aantal uur aan kinderopvang. Gerechtigd per huishouden
Kinderbijslag per maand	93	280 per kwartaal omgerekend 93 euro per maand. Artikel 12 AKw
Totaal toeslagen en kinderbijslag per maand	1.579	
Netto loon huishouden per maand	2.245	Zie Tabel 7.5
NBI per maand	3.924	

Tabel 7.7 Loonheffingen onder het integrale stelsel huishouden A

Loonbelasting	Variant 1 (in euro's)	Variant 2 (in euro's)	Variant 3 (in euro's)	Toelichting
Bruto loon per ouder	28.454	28.454	28.454	13,68*40*52
Verschuldigde belasting box 1	7.294	9.186	7.586	Zie Tabel 3.1
Arbeidskorting	2.312	3.400	2.544	Zie Tabel 3.1
IAB	1.513	1.513	1.513	Artikel 43 ZVW/ Artikel 5.4 lid 2 Rzv). 5.32% van het bruto loon
Netto loon per ouder excl. toelages	21.959	21.115	21.899	
Toelage per huishouden per jaar	1.300	2.600	1.900	Zie Tabel 3.2
Toelage per volwassene per jaar	3.772	3.600	3.772	Zie Tabel 3.2. Twee volwassenen dus x2
Toelage per kind per jaar	4.676	5.200	4.676	Zie Tabel 3.2.Twee kinderen dus x2
Netto loon huishouden incl. toelages	53.666	53.710	54.146	
Kinderbijslag per jaar	2.252	2.252	2.252	Circa 280 euro per kwartaal x 2 kinderen/ 4 (Artikel 12 Akw
NBI	55.918	55.962	56.398	
NBI per maand	4.659	4.663	4.699	

Tabel 7.8: Loonheffingen onder het integrale stelsel huishouden B

Loonbelasting	Variant 1 (in euro's)	Variant 2 (in euro's)	Variant 3 (in euro's)	Toelichting
Bruto loon per ouder	22.763	22.763	22.763	13.68*40*52
Verschuldigde belasting box 1	5.155	6.760	5.303	Zie Tabel 3.1
Arbeidskorting	2.312	3.400	2.544	Zie Tabel 3.1
IAB	1.210	1.210	1.210	Artikel 43 ZVW/ Artikel 5.4 lid 2 Rzv). 5.32% van het bruto loon
Netto loon per ouder excl. toelages	18.710	18.193	18.794	
Netto loon huishouden excl. toelages	37.420	36.386	37.588	
Toelage per huishouden per jaar	1.300	2.600	1.900	Zie Tabel 3.2
Toelage per volwassene per jaar	3.772	3.600	3.772	Zie Tabel 3.2 Twee volwassenen dus x2
Toelage per kind per jaar	4.676	5.200	4.676	Zie Tabel 3.2. Twee kinderen dus x2
Netto loon huishouden incl. toelages	47.168	47.786	47.936	
Kinderbijslag per jaar	2.252	2.252	2.252	Circa 280 euro per kwartaal x 2 kinderen / 4 (Artikel 12 AKw).
NBI	49.420	50.038	50.188	
NBI per maand	4.118	4.169	4.182	

Tabel 7.9: Loonheffingen onder het integrale stelsel huishouden C

Loonbelasting	Variant 1 (in euro's)	Variant 2 (in euro's)	Variant 3 (in euro's)	Toelichting
Bruto loon	28.454	28.454	28.454	13.68*40*52
Verschuldigde belasting box 1	7.294	9.186	7.586	Zie Tabel 3.1
Arbeidskorting	2.312	3.400	2.544	Zie Tabel 3.1
IAB	1.513	1.513	1.513	Artikel 43 ZVW/ Artikel 5.4 lid 2 Rzv). 5.32% van het bruto loon
Netto loon huishouden excl. toelages	21.959	21.154	21.898	
Toelage per huishouden per jaar	1.300	2.600	1.900	Zie Tabel 3.2
Toelage per volwassene per jaar	1.886	1.800	1.886	Zie Tabel 3.2. Eén ouder dus x1
Toelage per kind per jaar	2.338	2.600	2.338	Zie Tabel 3.2. Eén kind dus x1
Additionele toelage per alleenstaande ouder	4.448	4.500	4.448	Zie Tabel 3.2
Netto loon huishouden incl. toelages	31.931	32.654	32.470	
Kinderbijslag per jaar	1.120	1.120	1.120	Circa 280 euro per kwartaal x 4 (Artikel 12 AKw).
NBI	33.051	33.774	33.590	
NBI per maand	2.754	2.814	2.799	

Tabel 7.10: Inkomenseffect huishouden A variant 1 per jaar

Componenten inkomen	Huidige stelsel in euro's (zie Tabel 7.1 en 7.2)	Variant 1 in euro's (zie Tabel 7.7)	Inkomenseffect in euro's	Inkomenseffect in procenten
Bruto inkomen huishouden	56.908	56.908	0	
Heffing box 1	21.038	14.588	+6.450	
Kortingen	18.888	4.624	-16.576	
IAB	3.026	3.026	0	
Toeslagen/toelages	3.444	9.748	+6.304	
Kinderbijslag	2.252	2.252	0	
NBI	57.428	55.918	-1.510	-2,61%

Tabel 7.11: Inkomenseffect huishouden A variant 2 per jaar

Componenten inkomen	Huidige stelsel in euro's (zie Tabel 7.1 en 7.2)	Variant 2 in euro's (zie Tabel 7.7)	Inkomenseffect in euro's	Inkomenseffect in procenten
Bruto inkomen huishouden	56.908	56.908	0	
Heffing box 1	21.038	18.373	+2.665	
Kortingen	18.888	6.800	-12.088	
IAB	3.026	3.026	0	
Toeslagen/toelages	3.444	11.400	+7.956	
Kinderbijslag	2.252	2.252	0	
NBI	57.428	55.961	-1.467	-2,55%

Tabel 7.12: Inkomenseffect huishouden A variant 3

Componenten inkomen	Huidige stelsel in euro's (zie Tabel 7.1 en 7.2)	Variant 3 in euro's (zie Tabel 7.7)	Inkomenseffect in euro's	Inkomenseffect in procenten
Bruto inkomen huishouden	56.908	56.908	0	
Heffing box 1	21.038	15.172	+5.866	
Kortingen	18.888	5.088	-13.800	
IAB	3.026	3.026	0	
Toeslagen/toelages	3.444	10.348	+6.904	
Kinderbijslag	2.252	2.252	0	
NBI	57.428	56.398	-1.030	-1,79%

Tabel 7.13: Inkomenseffect huishouden B variant 1

Componenten inkomen	Huidige stelsel in euro's (zie Tabel 7.3 en 7.4)	Variant 1 in euro's (zie Tabel 7.8)	Inkomenseffect in euro's	Inkomenseffect in procenten
Bruto inkomen huishouden	45.526	45.526	0	
Heffing box 1	16.830	10.311	+6.610	
Kortingen	16.287	4.624	+11.663	
IAB	2.420	2.420	0	
Toeslagen/toelages	4.740	9.748	+5.008	
Kinderbijslag	2.252	2.252	0	
NBI	49.555	49.419	-136	-0,27%

Tabel 7.14: Inkomenseffect huishouden B variant 2

Componenten inkomen	Huidige stelsel in euro's (zie Tabel 7.3 en 7.4)	Variant 2 in euro's (zie Tabel 7.8)	Inkomenseffect in euro's	Inkomenseffect in procenten
Bruto inkomen huishouden	45.526	45.526	0	
Heffing box 1	16.830	13.520	+3.310	
Kortingen	16.287	6.800	-9.487	
IAB	2.420	2.420	0	
Toeslagen/toelages	4.740	11.400	+6.660	
Kinderbijslag	2.252	2.252	0	
NBI	49.555	50.038	+483	+0,98

Tabel 7.15: Inkomenseffect huishouden B variant 3

Componenten inkomen	Huidige stelsel in euro's (zie Tabel 7.3 en 7.4)	Variant 3 in euro's (zie Tabel 7.8)	Inkomenseffect in euro's	Inkomenseffect in procenten
Bruto inkomen huishouden	45.526	45.526	0	
Heffing box 1	16.830	10.606	+6.224	
Kortingen	16.287	5.088	-11.199	
IAB	2.420	2.420	0	
Toeslagen/toelages	4.740	10.348	+5608	
Kinderbijslag	2.252	2.252	0	
NBI	49.555	50.188	+633	+1,28%

Tabel 7.16: Inkomenseffect huishouden C variant 1

Componenten inkomen	Huidige stelsel in euro's (zie Tabel 7.5 en 7.6)	Variant 1 in euro's (zie Tabel 7.9)	Inkomenseffect in euro's	Inkomenseffect in procenten
Bruto inkomen huishouden	28.454	28.454	0	
Heffing box 1	10.519	7.294	+3.225	
Kortingen	10.519	2.312	-8.207	
IAB	1.513	1.513	0	
Toeslagen/toelages	11.604	9.972	-1.632	
Kinderbijslag	2.252	2.252	0	
NBI	40.797	34.183	-6.614	-16,21%

Tabel 7.17: Inkomenseffect huishouden C variant 2

Componenten inkomen	Huidige stelsel in euro's (zie Tabel 7.5 en 7.6)	Variant 2 in euro's (zie Tabel 7.9)	Inkomenseffect in euro's	Inkomenseffect in procenten
Bruto inkomen huishouden	28.454	28.454	0	
Heffing box 1	10.519	9.186	+1.333	
Kortingen	10.519	3.400	-7.119	
IAB	1.513	1.513	0	
Toeslagen/toelages	11.604	11.500	-104	
Kinderbijslag	2.252	2.252	0	
NBI	40.797	34.907	-5.890	-14,44%

Tabel 7.18: Inkomenseffect huishouden C variant 3

Componenten inkomen	Huidige stelsel in euro's (zie Tabel 7.5 en 7.6)	Variant 3 in euro's (zie Tabel 7.9)	Inkomenseffect in euro's	Inkomenseffect in procenten
Bruto inkomen huishouden	28.454	28.454	0	
Heffing box 1	10.519	7.586	+2.933	
Kortingen	10.519	2.544	-7.975	
IAB	1.513	1.513	0	
Toeslagen/toelages	11.604	10.572	-1.032	
Kinderbijslag	2.252	2.252	0	
NBI	40.797	34.723	-6.074	-14,89%

Tabel 7.19: Marginale druk huidige en integrale stelsel huishouden A

Stelsel	NBI per maand voor verhoging (zie Tabel 7.1.4 en 7.7)	NBI per maand na verhoging*	Marginale druk
Huidige stelsel	4.785	4.896	30,63%
Variant 1	4.659	4.738	52,41%
Variant 2	4.663	4.736	56,02%
Variant 3	4.699	4.772	56,02%

*Verhoging van het bruto inkomen 1000 euro per jaar op het niveau van het individu. Doorgerekend zoals in de eerdere uitwerkingen.

Tabel 7.20: Marginale druk huidige en integrale stelsel huishouden B

Stelsel	NBI per maand voor verhoging (zie Tabel 2.6 en 3.4)	NBI per maand na verhoging*	Marginale druk
Huidige stelsel	4.128	4.226	40,96%
Variant 1	4.118	4.238	27,61%
Variant 2	4.169	4.277	34,39%
Variant 3	4.182	4.301	28,44%

*Verhoging van het bruto inkomen 1000 euro per jaar op het niveau van het individu. Doorgerekend zoals in de eerdere uitwerkingen.

Tabel 7.21: Marginale druk huidige en integrale stelsel huishouden C

Stelsel	NBI per maand voor verhoging (zie Tabel 2.8 en 3.5)	NBI per maand na verhoging*	Marginale druk
Huidige stelsel	3.305	3.342	55,42%
Variant 1	2.754	2.793	53,01%
Variant 2	2.814	2.851	55,60%
Variant 3	2.799	2.835	56,80%

*Verhoging van het bruto inkomen 1000 euro per jaar op het niveau van het individu. Doorgerekend zoals in de eerdere uitwerkingen.

Tabel 7.22: Liquiditeit onder huidige en integrale stelsel huishouden A

Stelsel	NBI per maand in euro's	Vaste lasten in euro's	Reserveringsuitgaven in euro's	Huishoudelijke uitgaven in euro's	Maandelijkse lasten in euro's	Liquiditeit
Huidige stelsel	4.785	2.907	566	729	4.202	1,14
Variant 1	4.659	2.907	566	729	4.202	1,11
Variant 2	4.663	2.907	566	729	4.202	1,11
Variant 3	4.699	2.907	566	729	4.202	1,12

Tabel 7.23: Liquiditeit onder huidige en integrale stelsel huishouden B

Stelsel	NBI per maand in euro's	Vaste lasten in euro's	Reserveringsuitgaven in euro's	Huishoudelijke uitgaven in euro's	Maandelijkse lasten in euro's	Liquiditeit
Huidige stelsel	4.128	2.741	488	711	3.940	1,05
Variant 1	4.118	2.741	488	711	3.940	1,05
Variant 2	4.169	2.741	488	711	3.940	1,06
Variant 3	4.182	2.741	488	711	3.940	1,06

Tabel 7.24: Liquiditeit onder huidige en integrale stelsel huishouden C

Stelsel	NBI per maand in euro's	Vaste lasten in euro's	Reserveringsuitgaven in euro's	Huishoudelijke uitgaven in euro's	Maandelijkse lasten in euro's	Liquiditeit
Huidige stelsel	3.305	1.725	332	511	2568	1,29
Variant 1	2.754	1.725	332	511	2568	1,07
Variant 2	2.814	1.725	332	511	2568	1,10
Variant 3	2.799	1.725	332	511	2568	1,09